

Журналисттер жана медиа өкүлдөрү үчүн гендердик сезимтал журналистика боюнча тренинг өтүү КОЛДОНМОСУ

«ДаткаЙым – Гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү» долбоору

HERo – New narratives towards a gender equal society

EIDHR/2019/409-867

Бул басылма Европа Биримдигинин финансылык колдоосу менен жарыяланды. Басылманын мазмуну үчүн “Данило Дольчи” чыгармачыл өнүктүрүү борбору (Италия) жана «Социалдык технологиялар агенттиги» коомдук бирикмеси гана жооптуу. Басылма сөзсүз түрдө Европа Биримдигинин көз карашын чагылдырбайт.

УДК 070

ББК 76.0

Ж 92

Журналисттер жана медиа өкүлдөрү үчүн гендердик сезимтал журналистика боюнча тренинг өтүү колдонмосу

Пригода Н., Капушенко А., Кочорбаева З. , Исланбекова Б., под Кочорбаева З. редакциясы алдында

ISBN 978-9967-11-813-3

Журналистика факультетинин окуучулары үчүн гендердик сезимтал журналистика боюнча тренинг өтүү колдонмосу Гендердик сезимтал журналистиканын стандарттарынын колдонмосунун негизинде иштелип чыккан.

Окутуунун программасы үч жумушчу күнгө арналган жана окутуунун ар кандай интерактивдүү ыкмаларын (ролдук жана ишкердик оюндар, чакан топтордогу талкуулар, мини-лекциялар, панелдик жана жалпы талкуулар ж.б.) колдонууну камтыйт.

Колдонмонун иштелип чыгуусу, семинарлар учурунда апробациясы жана басылып чыгуусу “Социалдык технологиялар агенттиги” коомдук бирикмеси (Кыргызстан) жана “Данило Долчи” чыгармачыл өнүктүрүү борбору (Италия) тарабынан Европа Биримдигинин каржылык колдоосу менен ишке ашырылган “ДаткаАйым – Гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү” долбоорунун колдоосу менен ишке ашырылды.

Киришүү

Журналистика факультетинин окуучулары үчүн гендердик сезимтал журналистика боюнча тренинг өтүү колдонмосу Гендердик сезимтал журналистиканын стандарттарынын колдонмосунун негизинде иштелип чыккан.

Окутуунун программасы үч жумушчу күнгө арналган жана окутуунун ар кандай интерактивдүү ыкмаларын (ролдук жана ишкердик оюндар, чакан топтордогу талкуулар, мини-лекциялар, панелдик жана жалпы талкуулар ж.б.) колдонууну камтыйт.

Тренинг өтүү боюнча Колдонмо киришүү блогуна жана сессиялардан турат:

1. Гендерге киришүү;
2. Теңдик жана басмырлоо: түшүнүк жана практика;
3. Кыргызстандагы гендердик зомбулук;
4. Гендердик сезимтал журналистика;
5. Аялдарга карата зомбулук боюнча гендердик сезимтал материалдарды даярдоо эрежелери;
6. Гендердик мүнөздөгү редакциялык саясат;
7. Дата-журналистика жана гендер;
8. Аудиториянын жаңылык керектөөлөрүнүн универсалдуу модели.

Методикалык колдонмо төмөнкү структурага ээ:

- 1) тематикалык сессиялардын иш жүзүндөгү убактысын, ырааттуулугун жана узактыгын көрсөтүүчү план-программа;
- 2) зарыл болгон техникалык жана таркатма материалдарды, талкуулоо үчүн суроолорду, мүмкүн болуучу корутундуларды жана тренерлер үчүн кошумча маалыматтарды камтыган ар бир сессия үчүн көнүгүүлөрдүн этап-этабы менен баяндамасы;
- 3) номерленген таратма материалдар (мисалы, С-1/№1 – бул белги "1-сессия №1 таратма материал" дегенди билдирет).

Колдонмонун иштелип чыгуусу, семинарлар учурунда апробациясы жана басылып чыгуусу “Социалдык технологиялар агенттиги” коомдук бирикмеси (Кыргызстан) жана “Данило Долчи” чыгармачыл өнүктүрүү борбору (Италия) тарабынан Европа Биримдигинин каржылык колдоосу менен ишке ашырылган “ДатКАЙым – Гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү” долбоорунун колдоосу менен ишке ашырылды.

Журналистика факультеттеринин окутуучулары үчүн гендердик сезимтал журналистика боюнча тренингдин ПЛАН-ПРОГРАММАСЫ

Катышуучулар: Кыргыз Республикасынын ЖОЖдорунун журналистика факультеттеринин окутуучулары, журналисттер, редакторлор, мамлекеттик жана муниципалдык органдардын басма сөз кызматтарынын жетекчилери жана кызматкерлери

Күтүлүүчү жыйынтыктар:

- Гендердик теңчиликтин концептуалдык негиздерин жана анын бүткүл коом үчүн пайдасын түшүнүү.
- Стереотиптик жана басмырлоочу мамилелерди аныктоону жана аларды кесиптик ишмердуулуктө, жеке жана коомдук мейкиндикте алдын алууну билүү.
- Гендердик зомбулуктун табиятын түшүнүү.
- Гендердик зомбулукту туура чагылдырууну түшүнүү.
- Редакцияда гендердик сезимтал журналистиканын инструменттерин колдоно билүү.
- Гендердик стереотиптерди жана теңсиздикти жоюуга өбөлгө болуучу окуяларды түзүү үчүн стандарттуу эмес темаларды иштеп чыгуунун негиздерин түшүнүү.

1 - күн

9.00-10.30 Киришүү блогу

- Ачылышы, саламдашуу
- Алдын-ала тестти толтуруу
- Таанышуу
- Күтүүлөрдү аныктоо
- Кызматташуу эрежелерин аныктоо
- Тренингдин программасы менен тааныштыруу

10.30-11.30 1-Сессия. Гендерге киришүү

- Жыныс жана гендер
- Гендер эл аралык укук жана улуттук мыйзамдарда
- Гендердик ролдор жана стереотиптер

- Саясат, экономика, билим берүү: гендердик срез
- Сессиянын жыйынтыгын чыгаруу

11.30 – 13.00 2-Сессия. Теңдик жана басмырлоо

- Жаңылыш көз караштар, стереотиптер жана басмырлоо жөнүндө түшүнүктөр
- Басмырлоонун формалары жана түрлөрү (курагы, жынысы, гендердик өзгөчөлүгү жана сексуалдык ориентациясы, ден соолугунун абалы, улуту боюнча)
- Гендердик басмырлоо. ЖМК жана жарнамалардагы сексизм
- Сессиянын жыйынтыгын чыгаруу

13.00-14.00 *Обед*

14.00-15.30 3-Сессия. Кыргызстандагы гендердик зомбулук

- Гендердик зомбулук деген эмне?
- Гендердик зомбулуктун формалары жана түрлөрү
- Сессиянын жыйынтыгын чыгаруу

15.30-16.00 *Тыныгуу. Чай, кофе*

16.00-17:30 4 - Сессия «Гендердик сезимтал журналистика деген эмне»

- Түшүнүккө киришүү
- ЖМКда аялдарды жана эркектерди визуализациялоо практикасы. Гендердик сезимтал жарыктандыруу боюнча эл аралык тажрыйба

17.30-18.00 Күндүн жыйынтыгын чыгаруу

2- күн

10.00 – 11.30 5- Сессия «Аялдарга карата зомбулук боюнча гендердик сезимтал материалдарды даярдоо эрежелери»

- Чагылдыруу талаптары жана гендердик туура тил
- Чек-лист: Үй-бүлөлүк зомбулук жөнүндө кантип жазуу керек?
- Чек-лист: зордуктоо жөнүндө кантип жазуу керек?

11.30 – 12.00 *Тыныгуу. Чай, кофе*

12.00 – 13.30 5 - Сессия «Аялдарга карата зомбулук боюнча гендердик сезимтал материалдарды даярдоо эрежелери» (уландысы)

- Чек-лист: Никеге турууга мажбурлоо үчүн ала качуу жөнүндө кантип жазуу керек?

- Чек-лист: Фемицид жөнүндө кантип жазуу керек?

- Сүрөт жарыялоо талаптары
- Материалдарды талдоо - топтордо иштөө
- Топтордун презентациялары

13.30 – 14.30 *Обед*

14.30 –15.00 **6 - Сессия «Гендердик мүнөздөгү редакциялык саясат»**

15.00 – 16:00 **7 - Сессия. «Дата-журналистика жана гендер»**

- Дата-журналистика деген эмне
- Маалыматтар боюнча окуяларды түзүүнүн негизги этаптары
- Гендердик окуяларды түзүү үчүн маалыматтарды кантип колдонуу керек
- Окуялар үчүн маалыматтарды жана каармандарды издөө
- Кейстердин үстүндө топтордо иштөө

16.00 – 16.30 *Тыныгуу. Чай, кофе*

16.30 – 17.30 **8 - Сессия «Аудиториянын жаңылык керектөөлөрүнүн универсалдуу модели»**

- Универсалдуу моделдин түшүнүгүн тактоо
- Топтордо практикум

17.30 – 18.00 Тренингдин жыйынтыгын чыгаруу. Жыйынтыктоочу тест.
Сертификаттарды тапшыруу.
Жабуу.

1-Күн

Киришүү блогу (60 мүнөт)

Максат	<ul style="list-style-type: none"> • Достук кырдаалды түзүү • Катышуучулардын окууга болгон кабылдоолорун даярдоо
Мазмуну	<ul style="list-style-type: none"> • Баштапкы анкеталарды толтуруу • Таанышуу • Тренингден күтүүлөрдү аныктоо • Биргелешкен иштердин эрежелерин координациялоо • Окутуунун программасы менен таанышуу
Таратма материалдар	<ul style="list-style-type: none"> • Алдын ала тесттер • Окутуунун программасы
Техникалык материалдар	Катышуучулардын санына жараша түрдүү түстөгү карталар
Формат \ Ыкма	<ul style="list-style-type: none"> • «Аттардын тарыхы» \ «Калкан» • «Күтүүлөр дарагы» • Жалпы талкуу • Чакан топтордо иштөө («Гендердик ролдор» оюну)
Убакыт	<p>Ачылышы, саламдашуу – 10 мүнөт</p> <p>Алдын ала тестти толтуруу - 10 мүнөт</p> <p>Таанышуу – 20 мүнөт</p> <p>Күтүүлөрдү аныктоо – 10 мүнөт</p> <p>Чогуу иштөө эрежелерин аныктоо – 5 мүнөт</p> <p>Окуу программасынын презентациясы – 5 мүнөт</p> <p>Жалпы: 1 саат</p>

Киришүү блогунун толук баяндамасы

Ачылышы (10 мүнөт)

Саламдашуу:

- Кыргыз Республикасынын Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо жана социалдык өнүгүү министрлигинин өкүлү
- Европа Биримдигинин өкүлү
- “ДаткаЙым – гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү” долбоорунун өкүлдөрү

Алдын ала тестти толтуруу (10 мүнөт)

- Раздайте участникам стартовые анкеты. Катышуучуларга алдын ала тесттерди таратыңыз.
- Тесттин суроолоруна жооптор катышуучулар эмнени мурунтан биле турганын жана кайсы тармактарда жаңы маалыматтарга жана тренингдерге муктаж экендигин аныктоо үчүн зарыл экендигин түшүндүрүп бериңиз.
- Андан кийин анкеталарды толтурууга убакыт бериңиз, анан аларды чогултуңуз.

Таанышуу (20 мүнөт)

1 Кадам. Катышуучулар менен саламдашып, өзүңүздү тааныштырыңыз.

2 Кадам. Катышуучулардан өз аттарын/ысымдарын айтып берүү менен таанышууну сураныңыз:

- Сиздин атыңызды/ысымыңызды ким койгон?
- Сиздин атыңыздын/ысымыңыздын мааниси кандай?
- Сиздин өз атыңызга/ысымыңызга карата мамилеңиз кандай?

Катышуучуларга өз окуяларын эстеп чыгууга 1-2 мүнөт, андан кийин жеке презентацияларга 1-2 мүнөт убакыт бериңиз. Ар бир катышуучу өзүнүн атынын тарыхы жөнүндө айтып берет.

Көбүнчө бул аталыштагы окуялар гендердик контекстке ээ («эркек» жана «гүлдүү» ысымдар, үй-бүлөдө эркек баланын төрөлүшүн көпкө күткөн учурда кыздарга өзгөчө ат коюу салты ж.б.), бул материалга 1-сессиянын жүрүшүндө кайтып келүүгө болот.

Ар бир баяндамадан кийин сөз сүйлөп жаткандарга кол чабуулар менен ыраазычылык билдириңиз.

Күтүүлөрдү аныктоо (10 мүнөт)

3 кадам. Күтүүлөрдү аныктоо процессин жүргүзүңүз.

Тренер түстүү фигуралык стикерлерди (баракчаларды) таркатат жана катышуучулардан аларга семинардан күтүүлөрүн жазууну суранат. Бардык стикерлер флипчартка алдын ала тартылган тамыры менен даракка илинет. Бардык күтүүлөр тренер тарабынан окулат жана топ менен чогуу талданат, талдоодон кийин аларды дарактын тамырына жайгаштыруу зарыл. Так акталбай турган күтүүлөр (темага тиешеси жок, өтө кенен тапшырмалар) эмне үчүн аткарылбай турганын тренер катышуучуларга түшүндүрүп берүүсү керек. Белгилей кетчү нерсе, топ тренингдин акыркы күнүнүн аягында күтүүлөр дарагына кайтып келип, жазылган күтүүлөр канчалык деңгээлде аткарылганын аныкташат.

Эскертүү: Эгерде тренингдин башталышында жана аягындагы жазуу жүзүндөгү анкеталар тренингди баалоо үчүн колдонулса, күтүүлөрдү аныктоо процедурасын өткөрүп жиберүүгө болот.

Чогуу иштөө эрежелерин аныктоо (5 мүнөт)

4 кадам. Семинардын жемиштүү болушуна жардам бере турган чогуу иштөө эрежелерин аныктоо үчүн мээ менен чабуулун жасоону колдонуңуз. Жана алардын аткарылышын көзөмөлдөө үчүн катышуучуларды атайын топ түзүүгө чакырыңыз.

Эреже катары, адатта, чогуу иштөө эрежелери төмөнкүлөрдү камтыйт:

- кечикпөө;
- активдүү болуу;
- башкалардын пикирин урматтоо;
- чыгып сүйлөө убактысы - 1-2 мүнөт;
- уюлдук телефондорду өчүрүү/үнсүз режимге коюу;
- программа боюнча иштөө.

Тренингдин программасы менен тааныштыруу (5 мүнөт)

5 кадам. Тренингдин программасын кыскача баяндап, анын максаттарын жана милдеттерин талкуулап, график жана тыныгуу убактыларына көңүл буруңуз.

📁 Киришүү блогуна "Кошумча көнүгүүлөрдүн банкы"

Катышуучуларды тааныштыруу процедурасынын варианты катары төмөндө баяндалган ыкма колдонулушу мүмкүн.

«Калкан» (30-40 мүнөт)

1 кадам. Тренер түстүү барактарды таратат жана катышуучуларды аларга төмөндөгүлөрдү тартууга (схема боюнча) чакырат:

- Менин портретим/сүрөтүм
- Менин сыймыгым / менин жетишкендиктерим
- Кызыккан нерселерим, хоббилерим
- Менин кыялым

2 кадам. Бардык чиймелер доскага/дубалга илинип, андан соң катышуучулар өздөрүнүн чиймелерин көрсөтүп, алардын мааниси жөнүндө сүйлөшүшөт.

Ар бир баяндамадан кийин сөз сүйлөп жаткандарга кол чабуулар менен ыраазычылык билдириңиз.

1 – сессия . «Гендерге киришүү» (1 саат)

Максат	<ul style="list-style-type: none"> • Гендер жана гендердик теңчилик жөнүндө жалпы түшүнүктү түзүү
Мазмуну	<ul style="list-style-type: none"> • Жыныс жана гендер • Гендер эл аралык укук жана улуттук мыйзамдарда • Гендердик ролдор жана стереотиптер • Саясат, экономика, билим берүү: гендердик срез
Негизги билдирүүлөр	<ul style="list-style-type: none"> • Биологиялык жана социалдык жыныс айырмаланат • Гендердик теңчилик дүйнөлүк жана улуттук деңгээлде жарыяланган эл аралык укуктун жана улуттук мыйзамдардын көңүл борборунда • Гендердик ролдор тарбиялоо, билим берүү тутуму тарабынан белгиленет, саясий багытка, маданиятка, үрп-адаттарга жана салттарга көз каранды. • Коомдун кайсы гана чөйрөсү болбосун гендердик теңчиликтин көз карашынан талдап чыгууга болот • Теңсиздик коомдун дээрлик бардык чөйрөлөрүнө мүнөздүү
Таратма материалдар	<ul style="list-style-type: none"> • С-1 / № 1. "Гендердик ролдор" көнүгүүсү үчүн тапшырмалар жазылган карталар • С-1 / № 2. Топтордо иштөө үчүн статистикалык материалдар • С-1 / № 3. «Гендер эл аралык укук жана улуттук мыйзамдар көз карашы менен» презентациясынын слайддары • С-1 / № 4. «Гендердик стереотиптер» презентациясынын слайддары • С-1 / № 5. презентациясынын слайддары «Саясат, экономика, билим берүү: гендердик срез»
Техникалык материалдар	<ul style="list-style-type: none"> • Мульти-медиа проектор, Интернетке туташтырылган компьютер, экран • Колонкалар • Флипчарттар • Маркерлер • Роликтерге шилтеме:
Формат \ Ыкма	<ul style="list-style-type: none"> • «Жыныс жана гендер» көнүгүүсү – Акыл чабуулу – Жалпы талкулоо, корутундар

	<ul style="list-style-type: none"> • Мини-лекция – Презентация – Суроолорго жооптор • «Гендердик ролдор» оюну - Чакан топтордо иштөө • Видео-ролик көрүү жана мини-лекция – Презентациялар – Роликтерди көрүү – Суроолорго жооптор – Жалпы талкулоо, корутундулар • Сессиянын жыйынтыгын чыгаруу – Жалпы талкулоо, корутундулар
<p>Убакыт</p>	<ul style="list-style-type: none"> • «Жыныс жана гендер» көнүгүүсү - 10 мүнөт • Топтук иш жана талкуулоо – 25 мүнөт • Мини-лекция – 20 мүнөт - «Гендер эл аралык укук жана улуттук мыйзамдар көз карашы менен» презентациясы - 5 мин. - «Гендердик ролдор жана стереотиптер» презентация – 10 мүнөт - «Саясат, экономика, билим берүү: гендердик срез» презентациясы – 5 мүнөт • Сессиянын жыйынтыгын чыгаруу – 5 мүнөт <p>Бардыгы: 1 саат</p>

1-сессиянын толук баяндамасы (2 саат)

1 кадам. «Жыныс жана гендер» көнүгүүсү (5 мүнөт)

Катышуучулардан аялдар менен эркектердин биологиялык жана социалдык өзгөчөлүктөрүн жазып, аларды сүрөттөгөн таблица/диаграмма боюнча мээ чабуулун жасоону сураныңыз. Катышуучулар өз божомолдорун айтышат, тренер аларды флипчартка бекитет, айтылгандардын туура/туура эместигине баа бербейт.

Көнүгүү учурунда бардык катышуучулар өз божомолдорун айтышы маанилүү.

Таблица/схема ушул сыктуу толтурулушу керек:

Аялдар

Эркектер

назик

сулуу

боорукер

.....

күчтүү

жооптуу

орой

.....

2 кадам. «Жыныс жана гендер» көнүгүүлөрдүн жыйынтыктарын талкуулоо (5 мүнөт)

Катышуучулар тренер менен бирге мээ чабуулу ыкмасын колдонуу менен таблица/схеманы толтургандан кийин жалпы талкуу өткөрүлүшү керек.

? Талкуулоо үчүн суроолор:

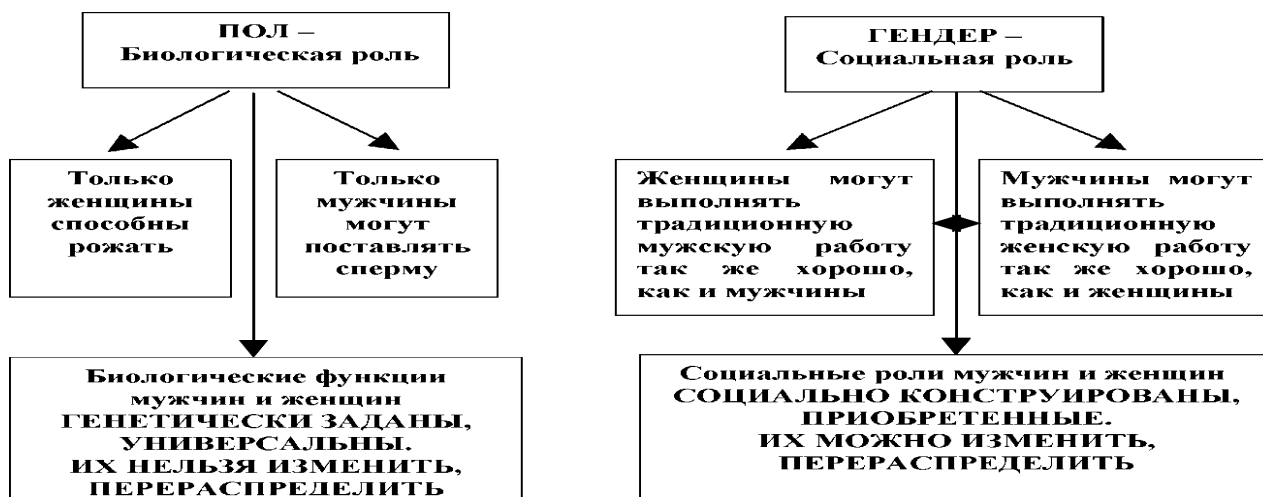
- Бул сапаттар убакыттын өтүшү менен өзгөрөбү?
- Алар сиздин жашаган жериңизден көз карандыбы?
- Аты аталган сапаттардын кайсынысы эркек менен аялга тубаса жана табияттан мүнөздүү?
- Аты аталган сапаттардын кайсынысына ээ?
- Биологиялык жана социалдык жыныстагы айырмачылыктардын схемасын түзүү

Акыркы суроодон тренер «жыныс» жана «гендер» түшүнүгүнө өтөт, ошону менен адамдын биологиялык жана социалдык өзгөчөлүктөрүн баса белгилейт жана жалпы корутундуларды түзөт.

Схема боюнча, корутундулар ушундай болушу мүмкүн:¹

Биологиялык жана социалдык жыныстын айырмасынын схемасы

¹ Гендер и выборы. Методическое пособие. – Бишкек, 2004. – С. 18

Корутунду: Бул сапаттардын көпчүлүгүн адам социалдашуу процессинде ээлейт жана эки жыныстагы адамдарга да таандык болушу мүмкүн. Адамдын биологиялык жактан аныкталган касиеттери гана өзгөчө болуп саналат.

3 кадам. «Гендер эл аралык укук жана улуттук мыйзамдарда» мини-лекция (5 мүнөт)

«Гендер эл аралык укук жана улуттук мыйзамдар көз карашы менен» презентациясынын слайддары» мини-лекциясы. Катшыуучулардын суроолоруна жооп берүү.

4 кадам. Топтук иш ("Гендердик ролдор" оюну) (5 мүнөт)

Катшыуучуларды 4 топко бөлүп, тапшырма бериңиз.

Тапшырма:

5 мүнөттүн ичинде:

- 1 топтор - кыздар жана балдар үчүн оюнчуктардын тизмесин түзүшөт, алардын жардамы менен иштелип чыккан көндүмдөрдү санашат;
- 2 топтор - балдар үчүн оюнчуктардын тизмесин түзүү, алардын жардамы менен иштелип чыккан көндүмдөрдү санап чыгуу;
- 3 топтор - статистикалык маалыматтарды пайдалануу менен эркектер жана аялдар тарабынан басымдуу түрдө аткарылуучу экономикалык ишмердүүлүктүн түрлөрүн санап, бул бөлүнүүнүн себептерин түшүндүрөт.
- 4 топтор - статистикалык маалыматтарды колдонуу менен эркектер менен аялдардын басымдуу түрдө аткарган экономикалык ишмердүүлүгүн тизмектеңиз жана бул бөлүнүүнүн себептерин түшүндүрү.

3 жана 4-группаларга иш боюнча статистикалык материалдарды таратуу

5 кадам. Топтун иши боюнча презентацияларды жана талкууларды уюштуруу
(20 мүнөт)

1 жана 2 топтордун мүмкүн болуучу натыйжалары:

- Курал-жарактын (тапанча, танк, кылыч ж.б.) жана жоокерлердин сыяктуу оюнчуктар эркек балдарга гана берилет;
- Машиналар жана башка техникалык каражаттар эркек балдарга гана берилет;
- Кыздар үчүн гана - куурчактар, коляскалар, доктур комплекттери, идиш-аяктар, тиричилик техникалары берилет;
- Кыздар үчүн гана - косметикалык баштыктар, зер буюмдар берилет;
- Балдардын жумшак оюнчуктары - күчтүү жаныбарлар (арстан, аюу ж.б.), ал эми кыздардын жумшак оюнчуктары - алсыз жаныбарлар (коён, чычкан, мышык ж.б.);
- Спорттук оюнчуктар: кыздар үчүн азыраак варианттар жана жеке оюндарга, ырайымдуулукту, эпчилдикти өнүктүрүүгө (обруч, аркан ж.б.у.с.);
- Балдардын оюнчуктары кененирээк жана алар командалык оюндарга ылайыкталган, мисалы, футбол тобу.

3 жана 4-топтордун мүмкүн болуучу натыйжалары:

- Аялдарга мүнөздүү ишмердүүлүктүн түрлөрүнүн арасында кам көрүү жана тарбиялоо функцияларын ишке ашыруу менен байланышкан кесиптер басымдуулук кылат – мугалимдер, дарыгерлер, социалдык кызматкерлер ж.б.;
- Эркектер курулушта, тоо-кен тармагында, энергетикада, транспортто жана мамлекеттик башкарууда топтолгон;
- Экономикалык ишмердүүлүктүн бардык түрлөрүндө аялдардын эмгек акысы алар үстөмдүк кылган тармактарда да эркектердикинен төмөн;
- Бул жагдайдын себептери аялдар менен эркектер үчүн ар башка болгон стереотиптер жана күтүлгөн жүрүм-турум стандарттары.

☑ Мүмкүн болгон корутундулар:

- Эркектер менен аялдардын күтүлгөн социалдык ролдору алгач “табигый боюнча” белгиленбестен, айлана-чөйрөнүн таасиринин натыйжасында калыптанат, убакыттын өтүшү менен өзгөрөт жана коомдун жана маданияттын түрүнө жараша болот;
- Коомдогу гендердик мамилелер табиятта түзүлөт, гендердик стереотиптердин таасирине жана турмуштун ар кандай чөйрөлөрүндө аялдар менен эркектердин мүмкүнчүлүктөрүнө гендердик ролдордун салттуу бөлүштүрүлүшүнө көз каранды;
- Аялдар үчүн алмаштырылгыс ролдор бала төрөө, ал эми эркектер үчүн - ата болуу жөндөмдүүлүгү бойдон калууда, башка ролдор салыштырмалуу жана ар кандай социалдык факторлорго көз каранды;

- Гендердин түзүлгөн табиятын таануу менен, репродуктивдүү функциянын айырмачылыгы менен байланышкан эркектер менен аялдардын ортосундагы объективдүү айырмачылыктарды теңдөө мүмкүн эмес;
- Салттуу гендердик стереотиптерден баш тартуу керек.

6 кадам. «Гендердик стереотиптер» мини-лекциясы» (10 мүнөт)²

Тренер «Гендердик стереотиптер» маселеси боюнча Power Point презентацияларын колдонуу менен мини-лекция өткөрөт, ал видео көрсөтүү менен үзгүлтүккө учурайт (видеолорго шилтемелер презентация менен кошо файлга жайгаштырылган). Катышуучулар өздөрүнүн суроолорун бере алышат.

7 кадам. «Саясат, экономика, билим берүү: гендердик срез» темасы боюнча мини-лекция (5 мүнөт)

Тренер «Саясат, экономика, билим берүү: гендердик срез» деген темада Power Point презентацияларын колдонуу менен мини-лекция өткөрөт, бул Кыргызстандагы бул тармактардагы учурдагы кырдаалды көрсөтүп, видеороликтерди көрсөтүү менен үзгүлтүккө учурады.

8 кадам. Сессиянын материалдарын талкуулоо (5 мүнөт)

Материалдарды катышуучулар менен талкуулоо

? Талкуулоо үчүн суроолор:

- Мыйзамда жарыяланган укуктардын теңдигин эске алганда, эмне үчүн аялдар менен эркектердин ортосунда теңсиздиктин абалы түзүлүп жатат?
- Гендердик теңчиликке жетүү үчүн кандай тоскоолдуктар бар?
- Гендердик теңсиздикти жоюу үчүн мамлекет жана коом эмне кыла алат?

² Дополнительно можно рекомендовать участникам посмотреть ролики, касающиеся гендерных ролей и стереотипов: Ролик «Гендерные стереотипы в здравоохранении»

<https://www.youtube.com/watch?v=ZLhQ3HJTOss&list=PLOu-CsdLaS7QdRUqpy-mgwZiiWGrYCvDV&index=5&t=0s>

Ролик «Гендерные стереотипы и неравенство в политике»

<https://www.youtube.com/watch?v=bQ6LndjYATo&list=PLOu-CsdLaS7QdRUqpy-mgwZiiWGrYCvDV&index=3>

• Аялдар менен эркектердин де-факто тең укуктуулугуна жетишүү өлкөгө кандай пайда алып келет?

9 кадам.

Сессиянын жыйынтыгын чыгаруу – 5 мүнөт

Сессия 2. «Равенство и дискриминация: понятия и практика» (1, 5 саат)

Максат	<ul style="list-style-type: none"> • Теңчилик жана басмырлоо жөнүндө жалпы түшүнүктү түзүү
Мазмуну	<ul style="list-style-type: none"> • Керектүү түшүнүктөр, стереотиптер, басмырлоо <p>Басмырлоонун формалары жана түрлөрү (курагы, жынысы, гендердик өзгөчөлүгү жана сексуалдык ориентациясы, ден соолугунун абалы, улуту боюнча)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Гендердик дискриминация. ЖМКдагы жана жарнамадагы сексизм
Негизги билдирүүлөр	<ul style="list-style-type: none"> • Божомолдор жана стереотиптер адамдар же жагдайлар жөнүндө жалган ойлорду калыптандырат; • Басмырлоонун ар кандай түрү адам укуктарын чектөөгө алып келет; • Гендердик ролдор тарбиялоо, билим берүү системасы тарабынан белгиленет, саясий курска, маданиятка, үрп-адаттарга жана салттарга көз каранды; • Массалык маалымат каражаттары жана билим берүү дискриминациянын алдын алууда жана жеңүүдө оң роль ойной алат.
Таратма материалдар	<ul style="list-style-type: none"> • С-2 \ № 1 «Божомолдор. Стереотиптер» • С-2 \ № 2 «Божомолдор. Стереотиптер» презентациясы • С-2 \ № 3 «Басмырлоо» • С-2 \ № 4 «Басмырлоо» презентациясы • С-2 \ № 5 «ЖМКдагы жана жарнамадагы гендердик басмырлоо жана сексизм» презентациясы
Техникалык материалдар	<ul style="list-style-type: none"> • Мульти-медиа проектор, компьютер, экран • Колонкалар • Сөз айкаштары бар карточкалар («Сүйлөмдү бүтүрүү» көнүгүүсүнө 2-3 комплект)

	<ul style="list-style-type: none"> • Ролдору, суроолору бар карточкалар («Белгиленген пункт» көнүгүүсү үчүн)
Формат \ Ыкма	<ul style="list-style-type: none"> • «Сүйлөмдү бүтүр» көнүгүүсү <ul style="list-style-type: none"> – Чакан топтордо талкуулоо (1 өлчөм) – 2 (3) – Топтук презентациялар – Чакан топтордо талкуулоо (2 өлчөм) – Топтук презентациял – Жалпы талкуулоо, корутундулар • Таратма материалдарды окуу • Божомолдор жана стереотиптер жөнүндө презентация • «Белгиленген пункт» көнүгүүсү <ul style="list-style-type: none"> – Ролдук оюн – Жалпы талкуулоо, корутундулар • Таратма материалдарды окуу • Божомолдор жөнүндө презентация <ul style="list-style-type: none"> – Жалпы талкуулоо, корутундулар • Таратма материалдарды окуу
Убакыт	<ul style="list-style-type: none"> • «Сүйлөмдү бүтүр» көнүгүүсү - 20 мүнөт • Таратма материалдарды окуу - 5 мүнөт • Божомолдор жана стереотиптер жөнүндө презентация – 5 мүнөт • «Белгиленген пункт» көнүгүүсү – 25 мүнөт • Таратма материалдарды окуу - 5 мүнөт • Басмырлоо жөнүндө презентация – 5 мүнөт • Таратма материалдарды окуу-5 мүнөт <p>Жалпы: 1 саат</p>

Теңдик жана басмырлоо: түшүнүү жана практика» (1 саат)

«Сүйлөмдү бүтүр» көнүгүүсү (20 мүнөт)

1 кадам. Катмышуучуларды үстөлдөрдүн биринин тегерегине чогултуп, карточкаларды берүүгө жана тапшырманы түшүндүрүүгө чакырыңыз.

Тапшырма:

Эки түстүү карталарда сүйлөмдөр жазылган: бир түстөгү карталар – сүйлөмдүн башталышы, экинчи түстөгүсү - аягы. Бул сунуштарды бүт топ менен талкуулоо менен чогултууга аракет кылыңыз. Топтун көпчүлүк бөлүгү куралган сүйлөмдүн варианттары менен макул болуусуна аракет кылыңыз.

Карточкалардагы сүйлөмдөр кеңири таралган этникалык, кесиптик жана гендердик стереотиптер. Болжол менен, катышуучулар төмөнкү сүлөмдөрдү түзөт:

Бардык артисттер	жеңил ойлуу
Бардык жүк ташуучу унаалардын айдоочулары	Тазалыкты сакташпайт
Бардык депутаттар	көп сүйлөшөт
Бардык базаркомдор	байлар
Бардык милиционерлер	паракорлор
Бардык япондор	эмгекчил болушат
Бардык цыгандар	куу болушат
Бардык италиялыктар	мафия мүчөлөрү
Бардык кыргыдар	жөнөкөй болушат
Бардык америкалыктар	бой көтөрүшөт
Бардык орустар	ичкенди жакшы көрүшөт
Бардык француздар	сүйүүгө жакын болушат
Бардык аялдар	жаман айдоочу болушат
Бардык аялдар	эмоционалдуу болушат
Бардык аялдар	балдарды жакшы тарбиялашат
Бардык эркектер	жубайларынын көзүнө чөп салышат
Бардык эркектер	жакшы жетекчилер
Бардык эркектер	күчтүү келишет
Бардык улгайгандар	окууга жөндөмсүз болушат
Бардык улгайгандар	эс тутуму начар болушат
Бардык улгайгандар	дайыма оорушат
Бардык инвалиддер	алсыз болушат
Бардык инвалиддер	таарынчаак болушат

Бардык инвалиддер элге аралашууну
жактырышпайт

2 кадам. Катышуучулар сүйлөмдөрдү түзүп бүткөндөн кийин, алардан алынган сөз айкаштарын окуп, аларга комментарий берүүсүн сураныңыз. Жыйынтыктарды талкуулагыла.

? Талкуулоо үчүн суроолор:

- Сүйлөм түзүү процесси кандай өттү? Пикир келишпестиктер болдубу, бир пикирге келүү оңой болдубу? Эмнеге?
- Алынган билдирүүлөр канчалык деңгээлде чындыкка дал келет? Өзгөчө учурлар болушу мүмкүнбү? Мисалдарды келтиргиле.
- Жашоонун бул топтордун өкүлдөрүн жолуктурдуңуз беле?
- Эгерде жок болсо, сиз эмненин негизинде мүнөздөдүңүз?
- Ооба болсо, бул мүнөздөмөлөр бул топтун бардык өкүлдөрүнө канчалык деңгээлде туура келет?

3 кадам. Катышуучулар менен «божомол» жана «стереотип» түшүнүктөрүн талкуулаңыз. Алар кээ бир жалпылоо гана болуп саналат жана белгилүү бир топтун бардык мүчөлөрү үчүн мүнөздөмө катары кызмат кыла албайт экенин белгилей кетүү керек. Ар бир адам уникалдуу жана стереотиптер чындыкка дал келбейт.

4 кадам. Катышуучуларды сүйлөмдөрдү стереотиптүү эмес, кадимкидей кылып карталарды кайра чогултууга аракет кылып, стереотиптерди “бузууга” чакырыңыз.

5 кадам. Жаңы картаны кайра бөлүштүрүүнүн жыйынтыгын сурап, жыйынтыгын талкуулаңыз.

? Талкуулоо үчүн суроолор:

- Азыр сүйлөмдөрдү түзүү процесси кандай өттү?
- Качан тапшырманы аткаруу кыйыныраак болду: биринчи жолубу же экинчи жолубу? Эмнеге?
- Стереотиптердин кандай топторун аныктоого болот? (этникалык, кесиптик, гендердик)
- Стереотиптер чыныгы жашоодо адамдардын жана топтордун ортосундагы мамилелерге таасирин тийгизеби?

- Оң жана терс стереотиптерди айырмалоого болобу?
- Ар кандай социалдык топтордун өкүлдөрүнө карата кандай стереотиптер бар? Алар иштин чыныгы абалын канчалык деңгээлде чагылдырат? Бул сиздин же алардын ишине тоскоол болобу?
- Терс стереотиптер этностор аралык/кесиптик/гендердик мамилелерге таасирин тийгизеби?
- Ар кандай социалдык топтордун өкүлдөрү менен болгон мамилелерге терс стереотиптердин таасирин жоюу үчүн эмне кылуу керек?

Мүмкүн болгон корутундулар:

- Адамдарда божомолдор/бейкалыс көз караштар пайда болот - кандайдыр бир нерсе, окуя, адам жөнүндө жетиштүү себепсиз, билимсиз же тажрыйбасыз алдын ала калыптанган пикирлер.
- Божомолдор/Бейкалыс көз караштар стереотиптөө үчүн негиз болуп саналат, ал белгилүү бир топко карата бейкалыс пикир ушунчалык жалпылангандыктан, топтун бардык мүчөлөрү бирдей сапаттарга ээ болуп көрүнгөндө пайда болот.
- Өзүңүздүн бейкалыс пикириңизди жана стереотиптериңизди билип, алардын оң же терс экенин аныктаңыз.
- Биздин стереотиптер (өзгөчө терс) биздин ишибизге таасирин тийгизбөөсү маанилүү.

7 кадам. «Божомолдор. Стереотиптер» жөнүндө материалдарды таратып, аларды катышуучулар менен талкуулайбыз. (5 мин.)

8 кадам. «Божомолдор жана стереотиптер» жөнүндө презентация менен тааныштырыңыз, катышуучулар менен негизги түшүнүктөрдү талкуулаңыз. (5 мин.)

"Белгиленген пункт" көнүгүүсү (25 мүнөт)

Шаг 9. Катышуучулардын бир сапта турууларын сураныңыз (дубалга каршы же парад аянтында). Катышуучуларга ролдорду таратыңыз:

- Жүк жүктөгүч
- Фотомодель
- Коляскада отурган инвалид
- Борбордун мэри
- 2 жаштагы баласы бар кош бойлуу аял
- Жаш күрд улутундагы кызы
- Аялдардын коомдук уюмунун жетекчиси
- Ири саясий партиянын лидери

- Милицияда учетто (каттоодо) турган 12 жаштагы өспүрүм
- 8 баланын энеси, үй кожойкеси
- Базардагы сатуучу
- Мектепке барбаган 14 жаштагы кыз
- Жаш келечектүү спортчу
- Укук коргоочу уюмдун лидери, уйгур
- Патрулдук кызматтын милиция кызматкери
- Мамлекеттик тилди билбеген ишкер
- 60 жаштагы цыган аял
- 60 жаштагы аксака
- Айылдык мугалим

10 кадам. Оюндун эрежелерин түшүндүрүңүз.

Эрежелер:

«Берилген ролго кириңиз, өзүңүздү ошол адам катары элестетиңиз, башкалар сиздин ким экениңизди көрүшү үчүн ролуңузду картасын алдыңызга кармаңыз. Тренер суроолорду окуганда, өз ролуна ылайык тигил же бул суроого оң жооп берген катышуучулар алдыга кадам таштайт, аткара албагандар ордуларында калышат.

11 кадам. Катышуучуларга белгилүү бир кадамды жасоо же жасабоо чечимин кабыл алуу мүмкүнчүлүгүн берүү менен суроолорду ирети менен окуңуз. Кадамдардын максималдуу саны - 10.

Иш-аракеттердин тизмеси:

- 1) Тышкы жардамсыз башка жерге бара аласызбы?
- 2) Футбол ойной аласызбы?
- 3) Сапаттуу дарыланууга мүмкүнчүлүгүңүз жетеби?
- 4) Сизге мамлекеттик сыйлык берилиши мүмкүнбү?
- 5) Сиз казинодо көп ойной аласызбы?
- 6) Мамлекеттик кызматтын жогорку кызматтарына талапкер боло аласызбы?
- 7) Чет өлкөгө эс алууга чыга аласызбы?
- 8) Бийликтин аракеттерине каршы акцияларга катыша аласызбы?
- 9) Сизди ачык лекция окууга чакырса болобу?
- 10) Парламентке талапкер боло аласызбы?

12 кадам. Тапшырманын процесси жана натыйжалары жөнүндө талкуу уюштуруңуз. Эң көп кадам жасаган катышуучулардан баштап суроолорду бериңиз

? Талкуулоо үчүн суроолор:

- Бул жерге кантип келип калдыңыз? Өзүңүздү кандай сезип жатасыз?
- Кандай кадамдарды жасай алдыңыз жана кайсы кадамдарды жасай албадыңыз? Эмнеге?
- Эмне үчүн башында бирдей старттан баштап, аягында ар ким ар кандай аралыкта аяктады? Бул адилеттүүбү?
- Чыныгы турмушта бирдей укуктар бирдей мүмкүнчүлүктөр менен камсыз кылынбай, бирдей натыйжаларга алып келбеген учурлар барбы?
- Тең мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуу үчүн кандай чараларды көрүүгө болот?

☑ Мүмкүн болгон корутундулар:

- Ар кандай коомдордо ар кандай баалуулуктарга ээ болгон жана ыйгарылган ар кандай мүнөздөмөлөрдүн негизинде басмырлоо болушу мүмкүн.
- Көбүнчө начар абалда турган жана чечим кабыл алуу процессинен четтетилген азчылыктардын жана социалдык топтордун өкүлдөрү (балдар, майыптар, карылар, аялдар ж.б.) көбүрөөк басмырлоолорго дуушар болушат.
- Аялдар, сан жагынан азчылыкка кирбесе да, социалдык жактан азчылыктар катары классификацияланат, анткени гендердик дискриминациянын тарыхы узак тарыхка ээ жана алардын мүмкүнчүлүктөрүн чектөөгө алып келет.

13 кадам. «Басмырлоо» жөнүндө материалды кеңири таратып, талкуулоо жүргүзүңүз. (10 мүн.)

14 кадам. Басмырлоо жөнүндө презентацияны баяндап бериңиз, катышуучулар менен басмырлоонун негизги түшүнүктөрүн жана формаларын талкуулаңыз. (5 мүн.)

📁 1-сессияга "Кошумча көнүгүүлөрдүн банкы"

"Тынчтык дубалы" көнүгүүсү (15 мүнөт)

1 кадам. Катышуучуларды алдын ала илинген баракка түстүү карталарды илип, түрдүү улуттардын өзгөчөлүктөрүн классификациялоого чакырыңыз:

<i>япондор</i>	<i>америкалыктар</i>	<i>цыгандар</i>	<i>италиялыктар</i>	<i>француздар</i>

--	--	--	--	--

Техникалык мүнөздөмөлөр төмөнкү түстөр менен көрсөтүлөт, алдын ала түс белгилөөчү плакат даярдаңыз (түсү кагаздын болушуна жараша өзгөрүшү мүмкүн):

- Кызыл – өзүнө ишенген
- Көк - эмгекчил
- Сары - татаал
- Жашыл – ачуусу тез
- Кызгылт сары - жеңил-желпи ойлуу

2 кадам. **Ар бир катышуучуга түрдүү түстөгү 5 картаны бериңиз. Андан кийин плакатта мүнөздүү түстөрдү бөлүштүрүү үчүн 5 мүнөт убакыт бериңиз. Белгилей кетсек, бул процесс үнчүкпай, талкуусуз өтүшү керек.**

3 кадам. **Жыйынтыктарды катышуучулар менен талкуулаңыз.**

? Талкуу үчүн мүмкүн болгон маселелер:

- Ар бир топ үчүн кандай өзгөчөлүктөр басымдуулук кылат? Неге?
- Жашоонунда ушул улуттардын өкүлдөрүн кезиктирдиңиз беле?
- Эгерде жок болсо, сиз эмненин негизинде мүнөздөдүңүз?
- Ооба болсо, бул мүнөздөмөлөр сиздин бул топтордун өкүлдөрү менен болгон тажрыйбаңызга канчалык деңгээлде дал келет?
- Бул мүнөздөмөлөр бул улуттардын бардык өкүлдөрүнө тиешелүүбү?
- Эгерде андай болбосо, анда эмне үчүн көпчүлүгүңүздөр бул улуттарга мындай мүнөздөмө бердиниздер?

Мүмкүн болгон корутундулар:

- Адамдарда бейкалыс көз караштар пайда болот - кандайдыр бир нерсе, окуя, адам жөнүндө алдын ала жетиштүү себепсиз, билимсиз же тажрыйбасыз калыптанган пикирлер.
- Керектүүлүк – бул белгилүү бир топко карата бейкалыс пикир ушунчалык жалпылангандыктан, топтун бардык мүчөлөрү бирдей сапаттарга ээ болуп көрүнгөн кезде пайда болгон стереотиптик негиз болуп саналат».
- Өзүңүздүн бейкалыс пикириңизди жана стереотипиңизди билип, алардын оң же терс экенин аныктаңыз.
- Биздин стереотиптер (өзгөчө терс) жүрүм-турумубузга жана чечимдерибизге таасир этпеши маанилүү.

4 кадам. **«Бейкалыс пикир». «Стереотиптер» (С-2/№1) жонундо материалдарды таратыңыз. Аны катышуучулар менен бирге окуп, талкуулагыла.**

«Аплодисменттер» көнүгүүсү (20 мүнөт)

1 кадам. Катышуучуларга эрежелерди түшүндүрүңүз: тренер адамдардын категорияларын атайт. Катышуучу өзүн ушул категорияга/топко кирем деп эсептесе, ордуна турушу керек. Калгандары кол чабуулар менен тосуп алышат. Ар бир категориядан кийин турууга убакыт берип, категорияларды бирден окуп чыгыңыз: « ... ордуңуздан туруңуздар».

Категориялардын тизмеси:

- эрте турганды жакшы көргөндөр
- чачты кыска кыркууну жактыргандар
- детективдик аңгемелерди окуганды жакшы көргөндөр
- 3 тилде сүйлөгөндөр
- жогорку юридикалык билими барлар
- шаардык болуп саналгандар
- айыл жеринде туулгандар
- адамзаттын кооз жарымынын өкүлдөрү
- адамзаттын күчтүү жарымынын өкүлдөрү
- наамы майордон жогору болгондор
- өзүн бай деп эсептегендер
- өзүн кедей деп эсептегендер
- кыргыздар
- башка улуттардын өкүлдөрү
- ак терилүү адамдар
- кара терилүү адамдар
- 30 жашка чейинкилер
- 50дөн ашкандар
- уруусунда (үй-бүлөсүндө) ар кандай улуттар менен никелер барлар

2 кадам. Тапшырманы аткаруу процесси жөнүндө талкуу уюштуруңуз.

? Талкуулоо үчүн суроолор:

- Кайсы сапаттарыңыз сизди сыймыктандырды? Эмнеге?
- Кайсы учурларда тургуңуз келген жок, эмне үчүн?
- Эмне үчүн айрым категорияларга таандык болуу терс кабыл алынат?
- Тигил же бул категорияга таандык болуу бул топтордун өкүлдөрүнүн укуктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн чектей алабы?
- Тең мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылуу үчүн кандай чараларды көрүүгө болот?

3 кадам. Катышуучулар менен басмырлоо түшүнүгүн жана түрлөрүн талкуулаңыз. Басмырлоо – белгилүү бир негиздер боюнча адам укуктарынын бузулушу экенин түшүндүрүңүз. Флипчартка дискриминациянын кеңири таралган түрлөрүн жазыңыз, ар бирин топ менен талкуулаңыз.

4 кадам. Басмырлоо жөнүндө баракчаны таратыңыз (C-2/№2). Аны катышуучулар менен окуп, талкуулагыла.

5. кадам **Басмырлоого каршы күрөштү массалык маалымат каражаттарынын ишине кантип киргизүүгө болоорун талкуулагыла.**

6 кадам. **«Гендердик дискриминация. ЖМКдагы жана жарнамадагы сексизм»
Мини-лекция (10 мүнөт)**

Тренер «Гендердик дискриминация. ЖМКдагы жана жарнамадагы сексизм Power Point презентация аркылуу мини-лекцияны өткөрөт. Мүчөлөр суроолорду бере алышат.

7 кадам. Сессиянын жыйынтыгын чыгаруу – 10 мүнөт

3-сессия "Кыргызстандагы гендердик зомбулук"

(1 саат 20 мүнөт)

Максат	<ul style="list-style-type: none"> • Кыргызстанда гендердик зомбулуктун түрлөрү жана таралышы боюнча маалымдуулукту жогорулатуу
Мазмуну	<ul style="list-style-type: none"> • Гендердик зомбулук деген эмне • Кыргызстандагы гендердик зомбулуктун түрлөрү жана формалары • Нике, эрте никеге туруу, мажбурлап никеге туруу, сексуалдык зомбулук, үй-бүлөлүк зомбулук, куугунтуктоо максатында ала качуу
Негизги билдирүүлөр	<ul style="list-style-type: none"> • Гендердик зомбулук гендердик теңчиликке жетүү үчүн тоскоолдуктардын бири болуп саналат • Гендердик зомбулук көбүнчө аялдарга жана кыздарга карата болот • Гендердик зомбулуктун аткаруучусу ар дайым кылмышкер • Гендердик зомбулукту эч нерсе менен актоого болбойт
Таратма материалдар	<ul style="list-style-type: none"> • С-3 / № 1 «Кыргызстандагы гендердик зомбулук» презентациясы • С-3 / № 2 Чакан топтордо иштөөгө карталар
Техникалык материалдар	<ul style="list-style-type: none"> • Мульти-медиа проектор, интернетке туташтырылган компьютер, экран

Формат \ Ыкма	<ul style="list-style-type: none"> • Power Point презентациясы • Жалпы талкулоолор • Чакан топтордо иштөө
Убакыт	<ul style="list-style-type: none"> • Бардыгы: 1 саат 30 мүн.

3. «Кыргызстандагы гендердик зомбулук» сессиясынын толук баяндамасы (1 ч. 30 мүнөт)

«Кыргызстандагы гендердик зомбулук» Мини-лекциясы:

1 кадам. «Кыргызстандагы гендердик зомбулук» Презентациясы - 45 мүн.

Тренер «Кыргызстандагы гендердик зомбулук» маселеси боюнча Power Point презентацияларын колдонуу менен лекция өткөрөт, ал видеотасмаларды көрсөтүү жана аларды талкуулоо менен үзгүлтүккө учурайт. Катышуучулар суроолорду бере

2 кадам. Чакан топтук иш – 20 мүн.

Катышуучуларды 4 топко бөлүңүз, алардын ар бирине төмөнкү суроолорду талкуулоо тапшырмасын бериңиз:

1 топ үчүн:

1. Эрте никеге туруунун себеби эмнеде?
2. Эмне үчүн эрте никеге туруу гендердик зомбулуктун бир түрү катары каралышы мүмкүн?
3. Эрте никеге туруунун алдын алуу үчүн коом жана маалымат каражаттары эмне кыла алат?

2 топ үчүн:

1. Үйлөнүү үчүн ала качууга жана мажбурлап никеге турууга эмне себеп болот?
2. Эмне үчүн никеге туруу үчүн ала качуу жана мажбурлап никеге туруу гендердик зомбулуктун бир түрү катары каралышы мүмкүн?
3. Коом жана массалык маалымат каражаттары ала качуунун жана мажбурлап никеге туруунун алдын алуу үчүн эмне кыла алат?

3 топ үчүн:

1. Үй-бүлөдөгү зомбулук эмнеден улам келип чыгат?

2. Эмне үчүн үй-бүлөлүк зомбулук гендердик зомбулуктун бир түрү катары каралышы мүмкүн?
3. Үй-бүлөлүк зомбулуктун алдын алуу үчүн коом жана маалымат каражаттары эмне кыла алат?

3 кадам. Топтун иштеп чыгууларын презентациялоо жана талкуулоо - (20 мүн.)

Топтук иштердин презентацияларын жана талкууларын уюштуруу

Шаг 4. Сессиянын жыйынтыгын чыгаруу – 5 мүнөт

4-сессия. Гендердик сезимтал журналистика

Максат	Гендердик сезимтал журналистикага киришүү
Мазмуну	<p>Гендердик сезим деген эмне журналистика? Катмышуучуларды сурамжылоо жана аныктаманы изилдөө.</p> <p>Эмне үчүн аялдардын укуктары жөнүндө жазуу маанилүү?</p> <p>ЖМКдагы аялдардын образдары – эл аралык тажрыйба жана Кыргызстандын тажрыйбасы.</p> <p>Топтук иш – ЖМКнын материалдарын изилдөө жана журналисттер өз окуяларында курган образдарды талкуулоо.</p>
Таратма материалдар	Топтордо окуу үчүн макалалар.
Техникалык материалдар	Флипчарт, маркерлер

Формат \ Ыкма	Презентациялар Жалпы талкуулоолор Чакан топтордо иштөө (материалдарда талкуулоо)
Убакыт	<p>Концепцияга киришүү жана талкуу – 15 мүнөт.</p> <p>Аялдардын укуктары жөнүндө жазуу эмне үчүн маанилүү экенин талкуулаңыз - 15 мүнөт.</p> <p>ЖМКдагы аялдардын образын изилдөө – эл аралык тажрыйба жана Кыргызстандын тажрыйбасы – 20 мүнөт.</p> <p>Топтук иш - 20 мүнөт.</p> <p>Талкуу – 20 мүнөт.</p> <p>Жалпы: 1,5 саат</p>

4-сессиянын толук баяндамасы:

«Гендердик сезимтал журналистика» түшүнүгүнө киришүү.

Гендердик сезимтал журналистика – бул медиа контентти гендердик мүнөздөгү жана зыяндуу стереотиптерди күчөтпөстөн, аялдар менен эркектердин калыстык менен чагылдыруу практикасы.

Талкуудан кийин тренер Кыргызстанда гендердик журналистика боюнча талкуулар эмне үчүн көбүнчө аялдарга басым жасалаарын түшүндүрөт. Буга ЖМКлар эркектерге басым жасоону улантып жатканы, ошондой эле Кыргызстандагы журналисттер гендердик зомбулук тууралуу көп жазышып, аларды чагылдырууда ката кетиришкени менен түшүндүрүлөт.

Эмне үчүн аялдар жана алардын укуктары жөнүндө жазуу маанилүү?

Тренер Кыргызстандагы гендердик теңсиздик боюнча мисалдарды келтирип, Кыргызстандагы аялдардын укуктарынын бузулушу тууралуу так жазууну туура деп түшүндүрөт, анткени бул көйгөй дагы деле коом тарабынан тааныла элек.

Массалык маалымат каражаттары бул маселелерди көтөрүп чыгышы керек, ошондо чечим кабыл алуучулар аларга көңүл буруп, бир нерсе кыла башташы керек.

ЖМКдагы аялдардын образдары – эл аралык тажрыйба жана Кыргызстандын тажрыйбасы.

Тренер Глобалдык Медиа Мониторинг Долбоорунун изилдөөчүлөрүнүн 25 жылдык байкоосунун жыйынтыгын сунуштайт, бул дүйнө жүзү ЖМКда аялдардын үнүн колдонууда өтө жай прогресске бара жатканын көрсөтөт.

Жаңылыктар дүйнөгө бир гана эркектерге багытталган көз караш эмес, ал гендердик көз карашты жана кыздар менен аялдарга карата маргиналдуулукту, дискриминацияны жана зомбулукту негиздеген терең стереотиптерди камтыйт.

Функциялардын бардык түрлөрү эркектерге мүнөздүү: жеке тажрыйбага таянып пикирин билдирген эркектер, күбө болгон эркектер жана жеке пикирлерин айткан эркек саясатчылар.

Ошол эле учурда журналисттер аялдарды окшош кызматтарда көрсөткөндө, алар үчүн ар дайым кандайдыр бир кошумча роль пайда болот. Мисалы, эгер аял жеке башынан өткөн окуялары жөнүндө айтып жатса, анда ал үй кожойкеси же эне катары көрсөтүлөт.

Мониторингде ошондой эле аялдар көбүнчө зомбулуктун курмандыгы жана аман калгандар катары көрсөтүлөрү айтылат.

Кыргызстанда аялдар кантип көрсөтүлөт?

Кыргызстанда басылмалар аялдар тууралуу кандай жазат деген масштабдуу изилдөөлөр жок, бирок шайлоо алдындагы жаңылыктарда аялдардын өкүлчүлүгү боюнча маалыматтар аз.

2021-жылы “Борбордук Азиядагы Тынчтыкты орнотуу жана медиатехнологиялар мектеби” “Кыргызстандын медиа чөйрөсүндөгү гендердик стереотиптер” баяндамасын чыгарды. Алар 2020-жылдагы парламенттик шайлоого карата үгүт иштерин изилдеп чыгышты. Анализге ылайык, маалымат агенттиктери аялдарга караганда эркек эксперттердин, эркек саясатчылардын пикирин 6 эсе көп берген. Саясатчыларды жана активисттерди чагылдырган визуалдык сериалдарда (сүрөттөр, видеолор) аялдарга караганда эркектер көбүрөөк болгон.

Изилдөөнүн авторлору Кыргызстандын медиа сектору гендердик теңчиликти жана аялдардын укуктарын кеңейтүүнү илгерилетүү боюнча чыныгы аракеттерди азырынча көрсөтө элек деген тыянакка келишкен. Кошумчалай кетсек, гендердик стереотиптерди жана гендердик сабырсыздыкты үгүттөгөн, азыктандыруучу жана бекемдейт көбүнчө ММКлар.

Дегеле кыргыз медиасында аялдын образы жалаң күнүмдүк тиричилик менен алек болгон көп балалуу эне катары берилет; балдарын үйүнө таштап жумушка кеткен мигрант аял; же күйөөсүнөн токмок жеп, ансыз деле көнүмүш болгон жашоо образын өзгөрткүсү келбеген бул аял.

Журналисттер терс рамкалардан арылууга аракет кылганда да, биз аялдар тууралуу сюжеттерди же сюжеттерди «аял эмес кесипте» көрөбүз, бул кээ бир кесиптер аялдарга ылайыктуу эмес деген стереотиптерди ого бетер бекемдейт. Кошумчалай кетсек, Кыргызстандагы ЖМКлар көп аял алууну жана аялдарды мажбурлап никеге туруу үчүн ала качууну кубаттап жатышат.

Кыргыз массалык маалымат каражаттарынын материалдарын изилдөө жана

Тренер бардык катышуучуларга ийгиликтүү аял жана ийгиликтүү эркек тууралуу макалаларды таратат. Катышуучулардын милдети материалдарды изилдөө жана журналисттердин макалаларында кандай образдар курулганын түшүнүү - журналисттер каармандардан эмне жөнүндө көп сурашчу, баян эмнеге басым жасалат, кандайдыр бир клишелер колдонулганбы жана белгилүү бир сүрөттөр эфирге берилип жатабы.

Журналисттер өз окуяларында колдонгон аялдардын сүрөттөрүн талкуулоо.

Талкуу суроолору: Сүрөттөр сизде кандай таасир калтырды? Баатырдын жана баатырдын образында эмне ката бар? Сиз эмнени оңдойт элеңиз? Жыйынтыктарды презентациялоо жана жалпы талкуулоо.

Күндүн жыйынтыгын чыгаруу.

2 КҮН

5-сессия “Аялдарга карата зомбулук боюнча гендердик сезимтал материалдарды даярдоо эрежелери”

Максат	Тренингдин катышуучуларына гендердик зомбулукту кантип туура чагылдыруу керектиги жөнүндө түшүнүк бериңиз.
Мазмуну	<p>Баяндоо талаптары жана гендердик туура тил. Жалпы текшерүү тизмеси.</p> <p>Үй-бүлөлүк зомбулук жөнүндө кантип жазуу керек?</p> <p>зордуктоо жөнүндө кантип жазуу керек?</p> <p>Аял өлтүрүү жөнүндө кантип жазуу керек?</p> <p>Мажбурлап никеге туруу үчүн ала качуу жөнүндө кантип жазуу керек?</p> <p>Сүрөт талаптары.</p> <p>Топтук иш. Жүргүзүлгөн талдоо материалдарын талкуулоо.</p>

Таратма материалдар	Текшерүү тизмеси. Топтордо окуу үчүн макалалар.
Техникалык материалдар	Флипчарт, маркерлер.
Формат \ Ыкма	Презентация Жалпы талкуу Чакан топтордо иштөө (материалдарды талкуулоо).
Убакыт	Тренердин презентациясы талкуу менен – 90 мүнөт Топтук иш - 30 мүнөт. Катышуучулардын презентациялары – 30 мүнөт. Бардыгы: 2,5 саат

5-сессиянын толук баяндамасы.

Бул суроону тренер тарбиялануучуларга берет.

Кээ бир ЖМКлар ызы-чуу салып, трафик алып жатышат? Жарым-жартылай ошондой. Журналисттер да бул тууралуу жазышат, анткени көптөгөн окурмандар криминалдык жаңылыктардын майда-чүйдөсүнө чейин жактырышат.

Бирок көйгөй бир гана ЖМКда эмес, аялдарды зордук-зомбулуктан коргоо боюнча мамлекеттик механизмдер иштебей жатканында экенин түшүнүү керек.

Баяндоо талаптары жана гендердик туура тил

Жалпы чеклист:

Эң негизги принцип - зыян келтирбе!!!

Жабырлануучу кандай сүрөттөлөт?

Агрессордун/зордукчунун/өлтүрүүчүнүн аракеттери кандай сүрөттөлөт? Анын образы кандайча берилген?

Бийликтин үнү канчалык күчтүү?

Макалада зордук-зомбулуктун системалуу мүнөзү тууралуу маалымат барбы же жалгыз окуя катары сүрөттөлөбү?

Макалада ушундай көйгөйү бар аялга жардам бере турган борборлордун байланыштары барбы?

Эгерде материалда качууга мүмкүн болбогон үрөй учуруларлык деталдар камтылган болсо, анда окурманды бул тууралуу эскерте турган баш тартууну коюу керек. Бул сүрөттөлүштөр адамды өзүнүн, балким, окшош, азаптуу эскерүүлөрүнө кайтарып, травмалуу болушу мүмкүн. Ал адам мындай триггерленген мазмунду көргүсү келеби же көргүсү келеби деген тандоодо калтырылышы керек.

Дисклеймердин мисалы: *Материалда триггерлер камтылышы мүмкүн - кырдаалдардын сүрөттөлүшү, психологиялык травмалардын кайталануусуна алып келиши мүмкүн болгон сүрөттөр.*

Абайлагыла. Макалада аялдарды өлтүрүүнүн сүрөттөлүшүнүн чоо-жайы камтылган.

Гендердик зомбулук жөнүндө кантип жазуу керек?

Журналисттер гендердик зомбулукту сүрөттөөдө эң көп колдонгон негизги рамкалар окурманды жабырлануучуну күнөөлөп, кылмышкерди актоо жөнүндө ойлонууга түртөт.

Виктимблейминг — кылмыштын, кырсыктын же зомбулуктун кандайдыр бир түрүнүн курмандыгы болгон адам өзүнө каршы жасалган кылмыш үчүн толук же жарым-жартылай жоопкерчиликке тартылуу көрүнүшү. Жабырлануучунун же анын жакындарынын кайра травмаланышы көп учурда жабырлануучуга себеп болот.

Үй-бүлөлүк зомбулук жөнүндө кантип жазуу керек?

Үй-бүлөдөгү зомбулукту чыр-чатак же үй-бүлөлүк чыр деп, аялдын сабалышынын себебин издөөгө болбойт. Кеп "кечки тамак жасаган жок", "баланы начар тарбиялады", "азык-түлүккө көп акча коротту" ж.б.у.с. Алардын бардыгы зордуктоону актап, окурмандардын көңүлүн борбордук көйгөйдөн – зордук-зомбулуктан башка жакка бурууда.

Сексуалдык зордуктоо жөнүндө кантип жазуу керек?

Зордуктоо эч качан секс же ырааттуу эмес "мамиле" дегенди билдирбейт.

Ошондой эле, жашы жете элек кыздар "жыныстык катнашта боло албайт" жана бойго жеткен "секс өнөктөшү" боло албайт, анткени бул сексуалдык зомбулук жана бул адамдар зордукчулар.

Зордуктоо үчүн жоопкерчиликти жабырлануучуга жүктөй албайсың – журналисттер зордуктаган адамдын эмне себептен мындай кылганын издебешти керек. Себеп катары көбүнчө аялдын ачык кийингени, мас абалында болгондугу, тийишип зордуктаган адамды азгырганы, көчөгө кечиккени, унаага өзү отурганы ж.б.у.с. Зордук-зомбулукту мындай негизде актоого болбойт.

Тыныгуу

Мажбурлап никеге туруу үчүн ала качуу жөнүндө кантип жазуу керек?

Алып кеткен кызды келин же тандалган деп жазбагыла. Кыз ала качууну кыргыздын кооз салты деп сыпаттабагыла.

Макалада адам уурдоо кылмыш болуп санала тургандыгын түшүндүрүү зарыл. Ала качканды күйөөм же кудалашкан деп айтуунун кереги жок.

Ал киши эмне үчүн уурдап кеткенин айтып кереги жок. “Таанышууга даай албадым”, “Септи бере албай койдум”, “башкага турмушка чыкпаш керек болчу”, “менин үйлөнө турган убактым болду”. Мунун баары зордуктаган адамды актоо аракетин.

Гендердик зомбулук фактылары көбүнчө “доолор жок” менен аяктайт. Бул сөздүн артында чындыгында эмне жашырылган?

Көбүнчө үй-бүлөлүк зордук-зомбулук, зордуктоо, мажбурлап никеге туруу үчүн ала качуу фактылары жабырлануучунун «дооматтарынан баш тарткандыгынан» улам жабылат. Дооматтардан баш тартуу көбүнчө аялдын бардыгына ыраазы болуп, ага карата зордук-зомбулуктун улана беришине өзү күнөөлүү деп чечмеленет.

Окурмандарга түшүндүрүү керек, качан аял «өз дооматтарынан баш тартканда», ал көбүнчө агрессордун өзүнүн, үй-бүлөсүнүн жана коомчулуктун кысымы астында жасайт.

Дооматтардан баш тартуунун аркасында ишти токтотуу – кылмыш жасалганы менен кылмышкер жазаланбай калуу сыяктуу механизмди системада

караштырган жаман практикага токтоло кетүү зарыл. Маселе аялдарда эмес, жаман адаттарда.

Аялдардын өлтүрүлүшү жөнүндө кантип жазуу керек?

Өлтүрүлгөн аялды өлгөн аял эмес, өлтүрүлгөн аял деп айтыш керек – алар кокусунан өлүшөт, эркектер аялдарды атайылап сабап өлтүрүшөт.

Киши өлтүрүүнү аял өлтүрүү деп атаңыз. Кыргызстанда аялдарды өлтүрүү фактыларынын көбү үй-бүлөдөгү зордук-зомбулуктан улам болуп, аялдарды жакын адамдары өлтүрүшөт. Үй-бүлөлүк зомбулуктан улам киши өлтүрүү аял өлтүрүү болуп эсептелет.

Фемицид – көбүнчө аялды жек көрүүнүн, гендердик басмырлоонун жана/же мамлекеттин макулдугу менен гендердик зомбулуктун натыйжасында эркек тарабынан жасалган аялды өлтүрүү.

Биз агрессордун аракеттерин романтикалаштырууга жол бербешибиз керек. Көбүнчө жаңылыктарда “эркек аялды “ага көңүл бурбады” деп сабады же “кызганычтан” өлтүргүчө сабады деп жазышат. Мындай сүрөттөмө аял өлтүрүлбөш үчүн бир нерсе кылышы керек деген стереотипти бекемдейт.

Сүрөттөө талаптары

Үрөй учурган сүрөттөр жана видеолор басылманын трафигин гана көбөйтөт. Кайрадан, бул зыян келтирбе деген принципке карама-каршы келиши мүмкүн.

Зордук-зомбулукту, зордук-зомбулукту көрсөтүүдө ашыкча сенсациядан, натурализмден алыс болуу керек.

Төмөнкүлөр бар жерде сүрөттү колдонбогонуңуз жакшы:

1. Адам өлтүрүү куралдары
2. Кан
3. Өлүктөр жана өлүктөрдүн бөлүктөрү
4. Кан менен сахналаштыруу, муштум, ашыкча зордукчу, азап тарткан аял
5. Негизги иллюстрация катары социалдык тармактардагы интимдик сүрөттөр, жабырлануучунун балдарынын, башка туугандарынын сүрөттөрү
6. Жылаңач аялдар
7. Фарш менен эт туурагыч, коркунучтуу куурчактар

Колдонууга болот:

1. Өлтүргөн адамдын жүзү
2. Жабырлануучунун жүзү (жаракат жок)
3. Жабырлануучу менен өлтүргөндүн биргелешкен сүрөтү
4. Эгерде жогоруда айтылгандардын бири да ал жерде көрсөтүлбөсө, окуя болгон жер
5. Өлтүрүлгөн жана/же өлтүргөн адамдын батиринен сүрөттөр
6. Күбөлөр, милиция кызматкерлери, кошуналар, туугандар (алардын макулдугу менен)
7. Атайын кызматтын автоунаалары (номерсиз)
8. Аялдарга карата зордук-зомбулукка каршы митингдерден сүрөттөр, шамдар жана гүлдөр
9. Полиция денени тегеренген контур.

Топтук иш

Презентациядан кийин тренер топторго тапшырма берет. Ар бир топ гендердик зомбулук боюнча эки материалды окуп, талдап чыгышы керек. Тренингдин катышуучулары материалдарды талдоодо текшерүү баракчаларына таянышы керек.

Катышуучулардын презентациялары

Катышуучулар макала эмне жөнүндө болгонун кыскача айтып беришет жана ал жерден кандай терс рамкаларды тапканын айтышат.

«Айнек шып» оюну - 30 мүнөт

Оюндун максаты: Катышуучуларга гендердик теңсиздиктен улам аялдар үчүн карьера куруу канчалык кыйын экенин көрсөтүү.

Тренингдин катышуучулары эки командага бөлүнүшөт - стереотиптик кызгылт жана көк. Сиз стереотиптерди бекемдей аласыз, эркектер көк командага, ал эми аялдар кызгылт командага барышат.

Кызгылтымдардын башталышы флипчарттагы баракчалар менен артка жылдырылат: Стереотиптер, оюндун формалдуу эмес эрежелери, үй тазалоо, балдарды тарбиялоо. Флипчарттар тескери бурулат жана катышуучулар бул сөздөрдү көрүшпөйт.

Задачей участников будет составить пирамиду из одноразовых стаканов, разбросанных по столу. Каждый участник может поставить только один стаканчик, а затем вернуться в шеренгу к своей команде. Та команда, которая быстрее составит башню из

стаканчиков, выиграла.

Катышуучулардын милдети үстөлгө чачылган бир жолу колдонулуучу көз айнектерден пирамида жасоо болот. Ар бир катышуучу бир гана чөйчөк салып, андан кийин өз командасына сапка кайтып келе алат. Кубок мунарасын тез жасаган команда жеңишке жетти.

Машыктыруучу ар бир адамга дал ушул тоскоолдуктар айнек шып деп аталып, аялдардын карьера куруусуна тоскоол болуп жатканын түшүндүрөт. Айнек шып өзгөчө мамлекеттик органдарда көрүнүп турат, ошондуктан өлкөдө министр аялдар аз.

Техникалык материалдар: Жазуулары бар флипчарттар, кагаз лента, кызгылт жана көк түстөгү бир жолу колдонулуучу чөйчөктөр, стол, орун.

6-сессия " Гендердик мүнөздөгү редакциялык саясат "

Максат	Тренингдин катышуучуларына редакцияда гендердик сезимтал журналистиканын инструменттерин колдонууга кантип жетишүү керектигин түшүндүрүңүз.
Мазмуну	Эмне үчүн жаңылыктар бөлүмдөрүндө аялдарга карата зордук-зомбулук жөнүндө макалаларды жазып жатканда гендердик сезимталдыктын баары начар? Журналисттердин этика кодексине жана жаңы Гендердик-этикалык кодексине сереп салуу. Редакторлор үчүн мүмкүн болгон иш планы. «Клооптун» гендердик зомбулукка басым жасоо стратегиясы.
Таратма материалдар	Гендердик-этикалык кодекс.
Формат \ Ыкма	Презентация Жалпы талкуу

Убакыт	<p>Тренердин баяндамасы 15 мүнөт</p> <p>Талкуу жана суроолор – 15 мүнөт.</p> <p>Бардыгы: 30 мүнөт.</p>
---------------	--

Тренер аудиторияга ооба деген суроолорду берет: Эмне үчүн жаңылыктар бөлүмдөрүндө аялдарга карата зордук-зомбулук жөнүндө окуяларды жазууда гендердик сезимталдыктын абалы абдан жаман?

Кыргызстандагы журналисттердин гендердик темалар боюнча компетенциялары жок.

Кесиптик деформация. Убакыттын өтүшү менен журналисттердин сезимталдыгы төмөндөйт.

Кантип жакшыраак жазуу боюнча сунуштары бар документтер жетишсиз.

Көбүнчө журналисттер трафики жана жеткиликтүүлүктү көбөйтүү үчүн контент түзүшөт — бул жерде сезимтал журналистика жөнүндө ойлонууга орун жок.

Этика кодекстери журналисттерге гендердик темаларды чагылдырууга жардам береби?

Кыргызстандын Этика кодексинде гендердик сезимталдыкты чагылдыруу маселеси боюнча так көрсөтмөлөр жок.

Жакында Кыргызстанда Гендердик жана этикалык кодекс иштелип чыкты. Гендердик жана этикалык кодекс 2021-жылдын 12-ноябрында Бишкек шаарында өткөн «ММКдагы гендердик оптика» аймактык форумунда кабыл алынган, ага аталган Кодексти кабыл алуу жөнүндө Макулдашууга кол койгон аймактык массалык маалымат каражаттарынын өкүлдөрү катышкан. Кодекс «Жарык шооласы» демилгесинин алкагында «ММКны колдоо борбору» БУУнун Кыргызстандагы аялдары менен биргеликте уюштурган гендердик сезимтал журналистика боюнча алты айлык тренингдин катышуучулары тарабынан иштелип чыккан.

Кодекс:

<https://mediasabak.org/media/library/2022/04/08/7964d72d61d444f8a976a3777b4781f1.pdf>

Макулдашуу:

<https://mediasabak.org/media/library/2021/12/08/ca5dbdb663ef4942bdd5b54f3943fbad.pdf>

Адатта талкуу редакция тарабынан кодексин кабыл алынышы башталышы гана болуп саналат, демек, журналисттердин гендердик сезимтал журналистиканын стандарттарын түшүнүүгө түрткү берүү үчүн дагы бир нече иш-аракеттерди жүргүзүү

зарыл экендигине байланыштуу.

Редакциялар үчүн мүмкүн болгон иш-аракеттер планы .

Журналисттер үчүн гана эмес, редакторлор үчүн да гендердик сезимталдык боюнча тренингдерди туруктуу негизде өткөрүү зарыл. Журналисттер дүйнөдө көп нерсе өзгөргөнүн жана тенденцияларды кармануу керектигин түшүнүшү керек.

Журналисттер жана редакторлор гендердик оптиканы жакшы өздөштүрмөйүнчө, алар гендердик зомбулук, гендердик теңсиздик жөнүндө кылдат жаза алышпайт жана гендердик стереотиптерге шек келтире алышпайт.

Редакциялык саясатты өркүндөтүү, аялдарга карата мазмундук басмырлоону жеңүүгө жана медиа материалдардагы гендердик стереотиптерди жана клишелерди жок кылууга басым жасоо менен редакциялык нускамаларды жаңылоо зарыл. Редакциялык саясат гендердик саясат боюнча бөлүмдү камтууга тийиш, анда ММКнын практикасына жана булактарына конкреттүү шилтемелер бар.

Жалпыга маалымдоо каражаттары гендердик стереотиптерди жеңүү үчүн өзүн-өзү жөнгө салуучу механизмдерди түзүшү керек жана практикада эрежелерди сакташы керек. Гендердик сезимтал журналистиканын стандарттарына шайкеш келүүсүн камсыз кылуу үчүн ЖМКнын мазмунуна мезгил-мезгили менен ички мониторинг жүргүзүлүшү мүмкүн. Мониторинг жүргүзүүдө кайсы жагдайларга көңүл буруу керек?

- **Аялдардын окуяларда ар кандай ролдордо чагылдырылышы.**
- **Баатыр кыздын стереотиптик эмес образы (аялдарды дайыма эненин жана үлгүлүү үй кожойкелеринин ролунда көрсөтүүнүн кажети жок).**
- **Материалдар аркылуу гендердик теңсиздикке жана стереотиптерге каршы күрөшүү.**

Гендердик зомбулукту чагылдыруу боюнча «Клоортун» стратегиясы:

Аялдардын укуктарынын бузулушуна мониторинг жүргүзүү;

Бул тема боюнча бийлик органдарынын билдирүүлөрүнө жана аракеттерине мониторинг жүргүзүү;

Атактуулардын билдирүүлөрүнө мониторинг жүргүзүү;

Аялдардын өздөрүнүн окуялары;

Жаңы фокустар жана маалыматтар менен иштөө;

Фиминитивтер

7-Сессия «Дата-журналистика жана гендер»

<p>Максат</p>	<p>Дата журналистика концепциясына киришүү. Гендердик теңсиздик жөнүндө окуяларды түзүү үчүн дата журналистикасынын куралдарын кантип колдонуу керектиги жөнүндө түшүнүк берүү.</p>
<p>Мазмуну</p>	<p>Дата журналистика деген эмне?</p> <p>Маалымат окуяларын түзүүнүн негизги этаптары.</p> <p>Дата журналистикасы жана гендер.</p> <p>Дата журналистика Кыргызстандагы журналисттерге гендердик маалыматтар менен эмне кылууга мүмкүндүк берет?</p> <p>Гендердик маалыматтарды кайдан издөө керек?</p> <p>маалымат жок болсо, эмне кылуу керек?</p> <p>Гендердик теңсиздик жөнүндө макалаларды жазуу үчүн темалардын үлгүсү - графиктерге негизделген гипотезаларды иштеп чыгуу.</p>

Таратма материалдар	Гипотезанын схемасы
Техникалык материалдар	Флипчарт, маркерлер
Формат \ Ыкма	Презентация Жалпы талкулоо Чакан топтордо талкулоо
Убакыт	Түшүнүкө киришүү жана талкуу — 5 мүнөт Маалыматтар менен иштөө этаптарын түшүндүрүү — 5 мүнөт. Суроого жооп берүү үчүн маалыматтарга негизделген материалдарды карап чыгуу: Дата журналистика Кыргызстандагы журналисттерге гендердик маалыматтар менен эмне кылууга мүмкүндүк берет? (30 мүнөт) Топтук иш жана презентация (20 мүнөт) Бардыгы: 1 саат

Дата-журналистика деген эмне?

Дата журналистикасынын кеңири таралган аныктамаларынын бири: Дата журналистикасы – бул журналисттик окуяларды түзүү үчүн маалыматтарды чогултуу, тазалоо, уюштуруу, талдоо, визуалдаштыруу жана жарыялоо. Бул аныктама тарых датасын түзүү үчүн негизги кадамдарды тизмелейт.

Дата журналистика деген эмне жөнүндө видео.

<https://school.cabar.asia/ru/video/anastasija-valeeva-что-такое-дата-журналистика/>

№1-этап. Маалыматтарды чогултуу

№2-этап. Маалыматтарды даярдоо жана талдоо

№3-этап. Маалымат байланышы

Түздөн-түз визуализацияларды түзүү үчүн көптөгөн онлайн инструменттер бар, анын

ичинде акысыз. Жаңы баштагандарга Datarapper (сайтта инструкциялары бар блог бар), Infogram менен баштоо сунушталат, ал эми алдыңкы колдонуучулар Flourish жана Tablo менен таанышышы керек.

Анастасия Валееванын кеңештери:

- сандардан коркпогула;
- ишти идеядан визуалдаштырууга чейин этап менен уюштуруу;
- кабарды окуп, жаңылыкты маалыматтарда жооп ала турган суроого айландырууга аракет кылуу;
- аналитикалык баяндамаларды жана изилдөөлөрдү окуп, бул тилди түшүнүүгө аракет кыл

Microsoft Excel программасынын функцияларын үйрөнүү;

- Эгер сиз маалыматты визуализациялоодо жаңы болсоңуз, Datawrapper кызматынан баштап көрүңүз.

Дата журналистикасы Кыргызстандагы журналисттерге гендердик маалыматтар менен иштөөгө кандай мүмкүнчүлүк берет?

Жабырлануучуну күнөөлөбөстөн же стереотиптерди бекемдебестен, гендердик зомбулук жөнүндө жаңы өңүттөн жазыңыз.

Дата-журналистика стереотиптер Кыргызстандагы аялдардын жашоосуна кандай таасир эткени тууралуу айтууга жардам берет. Тренер гендердик стереотиптерди талашкан материалдарды карап чыгат.

Дата журналистика аудиторияга билим берүүгө жардам берет.

Тренер гендердик зомбулук боюнча маалымат материалдарын карап чыгат.

Гендердик маалыматтарды кайдан издөө керек?

Гендердик статистиканы Улуттук статистикалык комитеттин сайтынан таба аласыз, эгерде бул шилтемеге кирсеңиз. Жынысы боюнча бөлүштүрүлгөн негизги таблицалар чогултулган.

Бирок Улуттук статистикалык комитеттин “Эркектер жана аялдар” жыйнагы менен таанышсаңыз болот. Ал жылына бир жолу чыгат, анда аялдардын жана эркектердин саны,

күтүлгөн жашоо узактыгы, ооруу, билим деңгээли жана экономикалык активдүүлүк боюнча маалыматтар камтылган. Жыйнак жыл сайын чыгарылат.

Ошондой эле гендердик статистиканы Улуттук статистикалык комитеттин кылмыштуулук боюнча жыйнагынан көрүүгө болот. Ал беш жылда бир чыгып, гендердик зомбулук боюнча маалыматтарды камтыйт.

Дагы бир көңүл бура турган нерсе - бул Улуттук Стек тарабынан жүргүзүлгөн Убакыт бюджетинин изилдөөсү. Бул сурамжылоодон сиз Кыргызстандын эркектери менен аялдары убактысын так эмнеге жумшаарын түшүнө аласыз.

Улуттук маалыматтардан тышкары, эл аралык уюмдар тарабынан түзүлгөн маалыматтар да бар. Мисалы, БУУнун Аялдар уюму да гендердик статистиканы чогултат. Data School Kyrgyzstan өзүнүн веб-сайтында бүткүл Борбордук Азия боюнча ар кандай маалыматтар камтылган таблицаны түздү – гендер боюнча да статистика бар.

Дата-журналист Савия Хасанова дүйнө жүзү боюнча аял өлтүрүү боюнча бардык маалыматтарды чогулткан. Ал жерден дагы аял өлтүрүүнүн негизги критерийлери менен таанышып, башка өлкөлөрдө анын кандай изилденип жатканын көрө аласыз.

Эч кандай маалымат жок болсо, эмне кылуу керек?

Жооп абдан жөнөкөй - керектүү маалыматтарды өзүңүз чогултуңуз. Тренер Кыргызстандагы аялдардын өлүмү тууралуу макала үчүн маалымат чогултуу тууралуу кабарларды кыркып айтып жатат.

Презентациядан кийин тренер окуучуларга тапшырма берет. Тренер катышуучуларды бир нече топко бөлүп, гендердик маалыматтардын негизинде графиктерди бөлүштүрөт. Тапшырма: Графиктерди изилдеп, график үчүн үч мүмкүн болгон гипотезаны түзүңүз.

Көнүгүүнүн максаты: Катышуучуларга графиктерди кантип окууну үйрөтүү, маалыматтар менен иштөөдө коркуу сезимин жеңүү жана гендердик теңсиздик боюнча макалалар үчүн жаңы фокустарды табууга үйрөнүү.

Сизге тапшырма үчүн 20 мүнөт берилет. Андан соң бардык топтор өз гипотезаларын айтышат, ал эми тренер аларга комментарий берет. Аягында тренер көнүгүүнүн максаттарын түшүндүрөт жана катышуучуларды гендердик теңсиздик жөнүндө окуяларды түзүү үчүн маалыматтар менен кантип иштөөнү тереңирээк изилдөөгө

8-сессия «Аудиториянын жаңылык керектөөлөрүнүн универсалдуу модели»

<p>Максат</p>	<p>Катышуучуларды гендердик стереотиптерге жана теңсиздикке каршы болгон окуяларды түзүү үчүн стандарттуу эмес темаларды иштеп чыгууга үйрөтүңүз.</p>
<p>Мазмуну</p>	<p>Би-Би-Синин универсалдуу жаңылыктар аудиториясынын керектөө модели кандай? (10 мүнөт)</p> <p>"Мага кабарла" деген муктаждык үчүн фокустарды кантип тапса болот?</p> <p>"Мени трендде бол" деген муктаждык үчүн фокустарды кантип тапса болот?</p> <p>"Мага түшүндүрүп бер" деген муктаждык үчүн фокустарды кантип тапса болот?</p> <p>"Мени жарыктандыруу" муктаждыгы үчүн фокустарды кантип тапса болот?</p> <p>"Мага дем бер" деген муктаждык үчүн фокустарды кантип тапса болот?</p>

	<p>"Мени алаксытуу" муктаждыгы үчүн фокустарды кантип тапса болот?</p> <p>Гендердик стереотиптерди жана теңсиздикти талашкан окуялар үчүн баш макалаларды иштеп чыгуу.</p>
Таратма материалдар	Жаңы материалды үйрөнүүгө багытталган рубрикалар.
Техникалык материалдар	Флипчарт, маркерлер
Формат \ Ыкма	Презентация Жалпы талкулоо Чакан топтордо талкуулоого
Убакыт	<p>Би-Би-Синин универсалдуу жаңылыктар аудиториясынын керектөө модели кандай? (10 мүнөт)</p> <p>Ар бир муктаждыкты түшүндүрүү (10 мүнөт)</p> <p>Топтук иш (20 мүнөт).</p> <p>Презентациялар (20 мүнөт).</p> <p>Жалпы: 1 саат</p>

Аудиториянын жаңылыктарга муктаждык модели кандай?

Көз карандысыз санариптик медиа консультанты Дмитрий Шишкин Би-Би-Синин аудиториянын жаңылыктарга болгон муктаждыктары моделин жайылтат.

ЖМК жаңылыктарды камсыздоочу катары өз аудиториясынын талаптарын канааттандырышы керек. Аудиториянын муктаждыктары: мага маалымат бер, мени такта, - перспектива бер, мени агарт - мага билим бер, мени трендде калтыр, мени көңүлүн ач жана мени шыктандыр.

Модель новостных потребностей - Би-би-си (с 2017 года)

Аудиториянын жаңылык керектөө модели универсалдуу. Аны күнүмдүк редакциялык иш үчүн, ошондой эле гендердик стереотиптерге каршы чыккан жана гендердик теңсиздикти баса белгилеген жаңы очокторду түзүү үчүн колдонсо болот.

Тренер ар бир муктаждыкты, ошондой эле белгилүү бир муктаждыкты канааттандыруу үчүн окуяларды кантип жазуу керектигин түшүндүрөт.

Тренингдин катышуучуларына тапшырма: мүмкүн болгон окуяга көңүл буруңуз. Тренер катышуучуларды топторго бөлүп, аларга алдын ала даярдалган темаларды берет, алар жаңылыктардын баш макалалары сыяктуу түзүлөт. Катышуучулардын милдети башка беш муктаждыктар үчүн рубрикаларды иштеп чыгуу. Жумушка 20-30 мүнөт берилет. Тренер топторго зарыл болгон учурда жардам берет.

Катышуучулардын презентациялары бир саатка жакын убакытты алат. Тренер трюктарды оңдоп, катышуучулардын жетишкендиктерин комментарийлейт. Көп учурда катышуучулар "Мага түшүндүрүп бер" жана "Мени агарт" деген муктаждыктарды чаташтырышат. Машыктыруучу бул муктаждыктарын түшүндүрүүгө бир аз көбүрөөк убакыт коротушу керек.

Тренингдин жыйынтыгын чыгаруу. Акыркы тест.

Сертификаттарды берүү.

Жабуу.

ТАРАТМА МАТЕРИАЛДАР

Киришүү блогунa:

ЭМГЕК, СОЦИАЛДЫК КАМСЫЗДОО ЖАНА МИГРАЦИЯ МИНИСТРЛИГИ

Журналистика факультеттеринин окутуучулары үчүн гендердик сезимтал журналистика боюнча тренинг

Алдын-ала тест

1. Атыңыз жана фамилияңыз:

2. Жашыңыз/курагыңыз:

3. Иштеген жериңиз, кесибиңиз:

4. Жынысыңыз: Аял Эркек

5. Жашаган жериңиз:

Бишкек

Ыссык-Көл областы

Нарын областы

Талас областы

Чүй областы

6. Гендер – бул (туура варианты белгилеңиз):

а) ар башка жыныстагы адамдардын ээ болгон, социалдык жактан бекемделген жүрүм-туруму; турмуштун бардык чөйрөлөрүндө: саясатта, экономикада, укукта, идеологияда жана маданиятта, билим берүүдө жана илимде эркектер менен аялдардын ортосундагы мамилелердин социалдык аспектиси

б) ушул мезгилде ушул коом үчүн эркектер менен аялдардын ортосундагы айырмачылыктары жөнүндө туруктуу түшүнүктөр

в) эркек жана аял жыныстагы адамдардын мыйзамдарда каралган укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашыруу үчүн бирдей шарттарды түзүүгө багытталган укуктук, уюштуруучулук, экономикалык ж.б. тутуму

7. Адамдардын тубаса анатомиялык, биологиялык жана физиологиялык өзгөчөлүктөрү, анын негизинде алар эркек же аял деп аныкталганы - бул:

а) гендердик ролдор

б) жыныс

в) гендер

8. Дискриминация/басмырлоо деген эмне?

а) бул адам укуктарын чектөөгө алып келүүчү кандай болбосун бөлүштүрүү, чектөө, өзгөчө же артыкчылык берүү

б) жалпыга малымдоо каражаттары, билим берүү, маданият аркылуу гендердик стереотиптерди кайрадан жаратуу

в) бул адамга карата шектенүү/жаман ойдо болуу

9. Гендердик стереотиптер – бул:

а) белгилүү бир убакыттын ичинде белгилүү бир коом үчүн эркектер менен аялдардын ортосундагы айырмачылыктар жөнүндөгү идеялардын туруктуулугу

б) аялдар менен эркектердин мыйзамда бекитилген ар кандай милдеттери

в) Эки вариант тең туура

г) Туура жооп берилген эмес

10. Төмөнкүлөрдүн кайсынысы гендердик стереотип ЭМЕС?

- а) Эркектер-күчтүү жыныс, алар эч качан оорубайт
- б) Кыргызстандын Парламенти эркек жүздүү
- с) Энеси гана балдар үчүн кам көрүүгө тийиш

11. Сунушталган сүйлөмдөрдөн сексисттик мүнөздөгү сүйлөмдү тандагыла::

- а) Алсыз, ыйлаба! Сен- баласын да, келечектеги жигитсин
- б) Программист болуш – бул аялдын иши эмес
- в) Эки сүйлөм тең сексисттик эмес
- г) Эки сүйлөм тең сексисттик

12. Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жок кылуу боюнча БУУнун Конвенциясы:

- а) Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган эмес
- б) Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган
- в) Эскертме менен ратификацияланган

13. Гендердик сезимтал журналистика -бул:

- а) Бул бардык нерседе эркектер аялдардан жогору экенин көрсөтүүгө багытталган медиа контентти түзүү практикасы
- б) Бул медиа-контентти гендердик мүнөздөгү жана зыяндуу стереотиптерди бекемдебестен, аялдар менен эркектерди калыстык менен чагылдыргандай кылып түзүү практикасы
- в) Бул аялдардын саясаттагы өкүлчүлүгүн чагылдыруу

14. Журналисттик материалдардагы “ачык кийинип алган”, “агрессорду таштап кеткен жок”, “көргөн да” деген сөз айкаштары жабырлануучу күнөөлүү экенин көрсөтүп турат. Бул ... деп аталат

- а) Бодишейминг
- б) Виктимблейминг
- в) Слатшейминг

15. Кайсы макаланын аталышы гендердик сезимтал журналистиканын стандарттарына жооп бербейт?

- а) Ала качуудан жабыркагандар. Ала качуу боюнча сегиз резонанстуу окуя
- б) Айжаркын турмушка чыгаары менен үй-бүлөлүк зордук-зомбулукка кабылган
- в) Ур-токмокко алынган, бирок сынган эмес. Айгүл агрессор күйөөсүнөн кантип кутулду
- г) Баары

16. Кайсы макаланын аталышы агрессорду актайт?

- а) «Таанышууга эрким жетпеди, качырып кеттим». Сүйүп калганы үчүн ала качууга барган жети эркек кишинин окуялары
- б) «Кызганычтан акылдан тайдым». Аялын ур-токмокко алган эркек киши бир жылга шарттуу кесилди
- в) «Ал мага өзү ойноп сүйлөдү». Кошунасын зордуктаган эркек киши 10 жылга эркинен ажыратылды
- г) Баары

17. Кайсы макаланын аталышында «виктимблейминг» бар экенин аныктаңыз:

- а) Уурдалган (ала качуу) кыз Айкөкүл болочок күйөө бала менен дос экени белгилүү болду
- б) Светлана зордукталган учурда кыска юбкачан жана абдан мас абалда болгон
- в) Айгерим күйөөсү тараптан болгон зомбулугунан улам милицияга кайрылган
- г) Баардыгы

18. Фемицид – бул:

- а) Согуштук аракеттер учурунда аялдардын өлтүрүлүшү
- б) Аялдарды жек көрүү, гендердик басмырлоо жана/же гендердик зомбулуктун натыйжасында мамлекеттин макулдугу менен, адатта, эркек тарабынан жасалган аялдарды өлтүрүү
- в) Радикалдуу феминисттерди өлтүрүү
- г) Бардык варианттар

19. Кыргызстанда көбүнчө аялдарды өлтүрүшөт ...

- а) бейтааныш эркектер

- б) интимдик өнөктөштөр (күйөөсү, чогуу жашаган эркек)
- в) тааныш кесиптештер, кошуналар, достор

20. Кыргызстанда көбүнчө аялдар зордукталат ...

- а) түнкүсүн көчөдө
- б) унаада
- в) жабырлануучунун үйүндө

21. Зордук-зомбулук тууралуу материалдарды иллюстрациялоо үчүн кайсы сүрөттөрдү колдонууга болбойт?

- а) Жабырлануучунун бети көгөргөн жана шишиген сүрөттөр
- б) Кылмыш болгон жерден кан менен сүрөттөр
- в) Агрессор жабырлануучуга асылган образдуу/сахнаштырылган сүрөттөр
- г) Жогоруда айтылгандардын баары

Жоопторуңуз үчүн рахмат!

Иш-чара “ДаткаЙым – Гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү” долбоорунун колдоосу менен өткөрүлүүдө. Долбоор “Социалдык технологиялар агенттиги” коомдук уюму жана “Данило Долчи” чыгармачыл өнүктүрүү борбору (Италия) тарабынан Европа Союзунун финансылык колдоосу менен ишке ашырылууда.

Проект финансируется
Европейским Союзом

ЭМГЕК, СОЦИАЛДЫК КАМСЫЗДОО ЖАНА МИГРАЦИЯ МИНИСТРЛИГИ

тренинг

**«Гендердик сезимтал журналистиканын
стандарттары»**

ПРОГРАММА

Датасы: 2022 ж. 5–6 апрели

Өтүүчү жери: «Мэдисон» мейманканасынын конференц-залы, Бишкек шаары, Киев көчөсү 210 (Тимирязев көч.кесилишинде)

Катышуучулар: Ыссык-Көл, Нарын, Талас жана Чүй областтарынын жана Бишкек шаарынын ЖМКларынын журналистери жана өкүлдөрү

Күтүлүүчү жыйынтыктар:

- Гендердик теңчилик маселелери, ошондой эле ЖМКлардын ишмердүүлүгүнүн гендердик аспектилери боюнча маалымдуулукту жана түшүнүүнү жогорулатуу;
- Гендердик сезимтал журналистиканын стандарттары менен таанышуу;
- Гендердик сезимталдуу чагылдыруу боюнча сунуштарды колдонуу боюнча практикум.

Өнөктөштөр: “ДаткаЙым – Гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү” долбоору. Долбоор “Социалдык технологиялар агенттиги” коомдук уюму жана “Данило Долчи” чыгармачыл өнүктүрүү борбору (Италия) тарабынан Европа Союзунун финансылык колдоосу менен ишке ашырылууда.

1-күн

09.30 –10.00 Катшыуучуларды каттоо. Чай, кофе.

10.00 – 11.00 Ачылышы. Алдын ала тест. Тренерлерди жана тренингдин катышуучуларын тааныштыруу. Тренингдин максаттарын, милдеттерин жана күтүлүүчү натыйжаларын талкуулоо.

11.00 – 13.00 1 - Сессия. «Гендерге киришүү»

- Жыныс жана гендер, гендердик ролдор жана стереотиптер
- Гендер эл аралык укук жана улуттук мыйзамдарда
- Гендик ролдор жана стереотиптер
- Саясат, экономика, билим берүү: гендердик срез

13.00 – 14.00 *Обед*

14.00 – 15.30 2 - Сессия. «Гендик жана басмырлоо: түшүнүк жана практика»

- Жаңылыш көз караштардын жана стереотиптердин калыптанышы
- Басмырлоонун түрлөрү жана механизмдери
- Гендердик басмырлоо. ЖМК жана жарнамалардагы сексизм
- Гендердик зомбулук деген эмне
- Гендердик зомбулуктун формалары жана түрлөрү

15.30 – 16.00 *Тыныгуу. Чай, кофе*

16.00 – 17.45 3 - Сессия. «Гендердик сезимтал журналистика деген эмне»

- Түшүнүккө киришүү
- ЖМКда аялдарды жана эркектерди визуализациялоо практикасы
- Гендердик сезимтал чагылдыруу боюнча эл аралык тажрыйба

17.45 – 18.00 *Күндү жыйынтыктоо.*

2-күн

09.45 – 10.00 **Биринчи күндүн жыйынтыгын талкуулоо**

10.00 – 11.30 4 - Сессия. «Аялдарга карата зомбулук боюнча гендердик сезимтал материалдарды даярдоо эрежелери»

- Баяндоо талаптары жана гендердик туура тил
- Чек-лист: Үй-бүлөлүк зомбулук жөнүндө кантип жазуу керек?
- Чек-лист: Зордуктоо жөнүндө кантип жазуу керек?
- Чек-лист: Фемицид жөнүндө кантип жазуу керек?
- Чек-лист: Никеге турууга мажбурлоо үчүн ала качуу жөнүндө кантип жазуу керек?
- Топтордо иштөө
- Талдоо жүргүзүлгөн материалды талкуулоо
- Сүрөт жарыялоо талаптары
- Зордук-зомбулуктан жабыкагандардан кантип интервью алуу керек

11.30 – 12.00 *Тыныгуу. Чай, кофе*

12.00 – 13.00 5 - Сессия «Гендердик мүнөздөгү редакциялык саясат»

- Сунуштар
- Кыргызстандын ЖМКларынын тажрыйбасы

13.00 – 14.00 *Обед*

14.00 – 15.30 6 - Сессия. «Дата-журналистика жана гендер»

- Дата-журналистика деген эмне

- Маалыматтар боюнча окуяларды түзүүнүн негизги этаптары
- Гендердик окуяларды түзүү үчүн маалыматтарды кантип колдонуу керек
- Маалыматтарды жана окуялар үчүн каармандарды издөө
- Кейстердин үстүндө топтордо иштөө

15.30 – 16.30 *Тыныгуу. Чай, кофе*

16.30 – 17.30 **7 – Сессия. «Аудиториянын жаңылык керектөөлөрүнүн универсалдуу модели»**

- Универсалдуу моделдин түшүнүгүн тактоо
- Топтордо практикум
- Катышуучулардын презентациялары
- Жалпы талкуулоо

17.30 – 18.00 Тренингдин жыйынтыгын чыгаруу. Жыйынтыктоочу тест. Сертификаттарды тапшыруу. Жабуу.

Иш-чара “ДаткаЙым – Гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү” долбоорунун колдоосу менен өткөрүлүүдө.

1. «Гендерге киришүү»

П-1 / № 1. Топтор үчүн тапшырма карталары (Гендердик ролдор көнүгүүлөрү үчүн)
С-1 / № 1.

Топтор үчүн тапшырма карталары (Гендердик ролдор көнүгүү үчүн)

1-топко карта

10 мүнөттүн ичинде:

- кыздар үчүн оюнчуктардын тизмесин түзүү,
- алардын жардамы менен иштелип чыккан көндүмдөрдү санап чыгуу

2-топко карта

10 мүнөттүн ичинде:

- балдар үчүн оюнчуктардын тизмесин түзүү,
- алардын жардамы менен иштелип чыккан көндүмдөрдү санап чыгуу

3-топко карта

- 10 мүнөттүн ичинде:

- статистикалык маалыматтарды пайдалануу менен, негизинен эркектер аткарган экономикалык иштин түрлөрүн санап чыгуу
- бул бөлүнүүнүн себептерин түшүндүрүп бериңиз.

4-топко карта

- 10 мүнөттүн ичинде:

- статистикалык маалыматтарды пайдалануу менен, негизинен аялдар аткарган экономикалык иштин түрлөрүн санап чыгуу
- бул бөлүнүүнүн себептерин түшүндүрүп бериңиз.

С-1 / № 2. Топтук иштер үчүн статистикалык материалдар

■ 3.8 таблица: Экономикалык ишмердиктин түрү боюнча аялдардын жумуштуулугу

(иштеген калктын жалпы санына карата пайыз менен)

	2016	2017	2018	2019	2020
Бардыгы	39,6	38,3	38,2	38,4	38,8
Айыл чарбасы, токой чарбасы жана балык уулоочулук	41,1	36,9	38,3	44,0	43,4
Пайдалуу кендерди казуу	15,8	9,4	4,4	3,0	4,3
Иштетүү өнөр жайы	47,0	42,9	39,9	40,5	42,6
Электр энергия, газ, буу жана кондицияланган аба менен камсыздоо (жабдуу)	9,5	10,3	9,9	15,4	16,6
Суу менен камсыздоо, тазалоо, калдыктарды иштетүү жана кайра пайдалануучу чийки затты алуу	37,4	27,1	32,7	25,6	16,6
Курулуш	3,5	2,8	3,1	1,5	1,4
Дүң жана чекене соода, автоунааларды жана мотоциклдарды оңдоо	38,6	40,4	40,4	40,4	40,2
Транспорт ишмердиги жана жүктөрдү сактоо	6,7	4,9	4,5	3,9	3,9
Мейманканалар менен ресторандардын ишмердиги	58,4	55,5	48,9	49,0	48,5
Маалымат жана байланыш	29,0	39,6	37,1	36,3	40,8
Финансылык ортомчулук жана камсыздандыруу	41,3	35,5	41,0	44,8	38,1
Кыймылсыз мүлк операциялары	77,2	87,7	80,0	93,8	95,8
Кесиптик, илимий жана техникалык ишмердик	41,9	38,1	45,3	37,6	42,1
Административдик жана көмөкчү ишмердик	30,3	38,7	38,0	31,6	26,7
Мамлекеттик башкаруу	39,0	34,3	30,8	32,9	36,2
Билим берүү	80,6	79,6	80,2	79,1	78,8
Саламаттыкты сактоо жана калкты социалдык жактан тейлөө	83,7	83,3	83,2	81,3	78,2
Искусство, көңүл ачуу жана эс алуу	53,1	44,3	49,0	53,3	54,4
Башка тейлөө ишмердиги	50,9	51,9	50,5	52,9	51,4
Жеке үй чарбалардын ишмердүүлүгү	46,9	41,2	61,0	52,1	51,8
Экстерриториалдуу уюмдардын ишмердиги	33,3	25,6	23,9	27,6	37,5

Булак: Үй чарбалардын бюджеттеринин жана жумушчу күчүнүн интеграцияланган тандалма изилдөөсүнүн маалыматтары боюнча.

- С-1 / № 3. “Гендер эл аралык укуктун жана улуттук мыйзамдардын көз карашында” Презентациясы
- П-1 / № 4. «Гендердик стереотиптер» Презентациясы
- С-1 / № 5. «Саясат, экономика, билим берүү: гендердик срез» Презентациясы

2-сессияга таратма материалдар

- С-2 / № 1 «Божомолдор. Стереотиптер»

АЛДЫН АЛА БОЖОМОЛДОО - бир буюм, окуя, адам же адамдардын тобу тууралуу эч кандай себеби, маалыматы же тажрыйбасы жоктугунан алдын ала түзүлгөн божомолу. Турмуш ушунчалык татаал болгондуктан, адамдар андагы болуп жактан окуялар же айрым адамдар жөнүндө толук маалымат алууга убактылары да, күч-аракеттери да жетишпей калат.

Ошондуктан, биз аларды кабыл алуубузду алдынала божомол кылуу менен жеңилдете алабыз. Алдынала божомолдоонун анча деле зыяны жок, тетирисинче, дүйнөнү башкарууну жеңилдетип койгондой туюлат. Бирок, ал айрым бир топтордун же адамдардын мамилелеринин ортосунда пайда болсо, андай алдынала божомол жакшы нерсеге алып барбайт.

Алдын ала божомолго баруу, негизинен сезимге ишенип алууга таянат.

Биздин ишенимбиз өзүбүздүн болуп жаткан окуяларды кабыл алуубузга жараша негизделет. Чындыгында, божомол биз эмнени көрүп жатканыбыздан эмес, андагы адамдардын жана окуяларга болгон алдын ала ишенүүгө таасир берет.

Анын калыптанышына үй-бүлө жана социалдык тарбия, ошондой эле, кандайдыр топтун керектөөлөрү чоң таасирин тийгизет. Бала кездеги кабыл алган сезим менен ишеним бара-бара көндүм мүнөзгө айланып кетиши мүмкүн. Баарынан мурда, алдын ала ишенимге авторитардуу чөйрөдө тарбияланган адам көп таасирленет, айталы, бир нерсени догма катары кабыл албай, анын айлана-чөйрөсүндөгү өзүн-өзү урматтаган адамдардын дагы жолугарына көзү жетпегендигине болгон ишенимди негиз кылып алышат.

Ошондой эле, айрым бир топко болгон божомолго ишенимин экинчи бир топко да билдиришерин аныктоого болот. Айрым бир диний топторго болгон көз караштын ишеними, рассалык жактагы топторго да сөзсүз түрдө билдирилет. Андай алдынала өз көз караштарына ишенип алган адамдар, алардын туура эмес экендигин далилдеген учурда, ал тургай ар бир адамдын же топтун ичинде көз-көрүнө окуя болуп өтсө дагы өз ойлорунан, ишенимдеринен баш тартышпайт. Мамлекет өзүнүн жүргүзүп жаткан саясатына жараша мындай алдын ала божомолдоону, дайыма колдоого алат. Буга мисал катары СССРде, АКШда америкалык же советтик саясатка каршы жүргүзүлгөн иш чаралар, же болбосо аппартеид мезгилиндеги Түштүк Африкада газеталарга жалаң гана негр калкынын зордук-золбулукка туш келип жаткандыгы тууралуу репортаждарды басуу гана керектигине мамлекет тарабынан көрсөтмө берилгендигин келтирсек болот.

СТЕРЕОТИПТЕР - айрым бир топтор жөнүндө алдын-ала божомолдоолор жалпыланып мүнөздүү жалпылыгы жөнүндө пикирге ишенимдерди пайда кылат. Маселен, аялдардын бардыгы эң эле эмоционалдуу, баардык эркектер - агрессивдуу, д.у.с..

ММК жана саясатчылар дагы аларды колдоого алгандыктан стереотиптен качуу кыйын. Эң алды менен өзүңдүн алдын ала ишениминдин канчалык деңгээлде экендигин сезүү өтө керек. өзүңдүн аракетинде, жүрүш-турушунда коңул абалында муну эске алуу абдан зарыл. Эң башкысы коомдук түзүлүштү оңдоого же кимдир бирөөгө каршы ошол биздин божомол ишенибиз жардам бере алабы ошону сезе билишибиз зарыл.

- С-2 / № 2 «Алдын ала божомолдор жана стереотиптер» жөнүндө презентация
- С-2 / № 3 «Дискриминация» жөнүндө презентация

ДИСКРИМИНАЦИЯ – бул адам укугун чектөөгө алып келген ар кандай бөлүү, чектөө, адаттан тыш деп эсептөө же өйдөсүнтүү.

Дискриминация (басмырлоо) үчүн төмөнкү белгилер негиз боло алат: теринин түсү, теги, жынысы, диний ишеними, сексуалдык ориентациясы, курагы ж.б. Эреже катары, дискриминация шектенүү менен стереотиптерге негизделген.

Адам аң-сезимдүү жана аң-сезимсиз дискриминация жасоосу мүмкүн.

Сиздин күчтүү тайпага тийешелүү экендигиңиз сиздин билип-билбей дискриминацияга барышыңызды шарттап коюушу ыктымал, сиз аны атайын жасабасаңыз да, анын акыбети ошондой болуп калышы мүмкүн.

Андыктан киши башка кишиге же тайпага карата атайын жасаган түз дискриминация менен сырткы калыс кырдаал же чара иш жүзүндө бир кишини\тайпаны өйдөсүнткөн кыйыр дискриминацияны айрымалоо абзел.

Демейде басымдуу тайпа таасири аз же аз сандуу тайпага карата дискриминация жасайт.

Дискриминация айрым адамдардын арасында да болушу мүмкүн, ошондой эле андан жогорку деңгээлде да болушу ыктымал, айталы, коомдун түзүмүндө бир тайпага башка тайпага салыштырмалуу бир топ утуштуу кырдаал түзүлгөндө же башка тайпаларды дискриминациялоо тенденциясына жол коюулганда. Мындай институционализациялаштырылган дискриминация мыйзамдарда, саясат менен каада-салтта болушу мүмкүн, бул системалуу түрдө коомдогу, уюмдагы тенсиздикке алып келет. Эгерде дискриминация идеологияга кийирилсе, анда ал расизмге, улутчулдукка ж.б. алып келет. Мындай дискриминацияны жоюу үчүн демократиялык мамлекеттер чыныгы тендикке жетүүгө багытталган убактылуу атайын чараларды (позитивдүү аракеттер) колдонушат. Мындай чаралар мурдагы теңсиздиктин ордун толтуруу үчүн белгилүү тайпаларды башка тайпаларга салыштырмалуу убактылуу өйдөсүнтүүнү жана береги тайпаларга (маселен, аялдарга, этникалык азчылыктарга, майыптарга ж.б.) учур чакта бирдей мүмкүнчүлүк жаратууну түшүнтөт. Позитивдүү аракеттер дискриминация болуп эсептелбейт, а дискриминация менен күрөшүү чаралары болуп эсептелет. Менчик шектенүүсүн тааныган адам аз, демейде биз өз жүрүш-турушубузду жана сезимдерибизди ар кандай түшүнтүү аркылуу алардын бар экендигин таануудан баш тартабыз. Ошондой эле мамлекеттер менен уюмдар алардын аракети атайын болбогонун жана алардын көзөмөлүнөн чыкпаганын айтышып, өздөрүнүн дискриминация саясатын таануудан баш тартышат.

Шектенүү, стереотип жана дискриминацияга каршы эле күрөшпөстөн, аларды жараткан маданиятка каршы күрөшүүбүз керек. Дискриминацияны жоюунун мумкун болгон кадамдары: «Адам укугун» толук таануу, атайын убактылуу чараларды кийирүү, диалог менен толеранттуулуктун абалын түзүү, ар кыл тайпалардын жолугушууларын уюштуруу.

- С-2 / № 4 «Басмырлоо» жөнүндө презентациянын слайддары
- С-2 / № 5 «ЖМКдагы жана жарнамадагы гендердик дискриминация жана сексизм жөнүндө слайддар»

3. «Кыргызстандагы гендердик зомбулук»

- С-3 / № 1 «Кыргызстандагы гендердик зомбулук» Презентациясы
- С-3 / № 2 Чакан топтордо иштөө үчүн карталар

1-чи топ үчүн

1. Эрте никеге туруунун себеби эмнеде?
2. Эмне үчүн эрте никеге туруу гендердик зомбулуктун бир түрү катары каралышы мүмкүн?
3. Эрте никеге туруунун алдын алуу үчүн коом жана жалпыга маалымдоо каражаттары эмне кыла алат?

2-топ үчүн

4. Үйлөнүү үчүн ала качууга жана мажбурлап никеге турууга эмне себеп болот?
5. Эмне үчүн никеге туруу үчүн ала качуу жана мажбурлап никеге туруу гендердик зомбулуктун бир түрү катары каралышы мүмкүн?
6. Коом жана массалык маалымат каражаттары ала качуунун жана мажбурлап никеге туруунун алдын алуу үчүн эмне кыла алат?

3-топ үчүн

1. Что могут сделать общество и СМИ для предотвращения семейного насилия?
2. Үй-бүлөдөгү зомбулук эмнеден улам келип чыгат?
3. Эмне үчүн үй-бүлөлүк зомбулук гендердик зомбулуктун бир түрү катары каралышы мүмкүн?

4. «Гендердик сезимтал журналистика деген эмне» сессиясына таратма материалдар

С-4 №1 Чакан топторду талдоо үчүн макалалар

БАЯН СЫДЫКОВА, ЫРЧЫ: “ТӨШҮМДҮ ЧОҢОЙТКУМ КЕЛЕТ”

“Кайнене”, “Кызыма”, “Сүйүүдө дайым жаз болсо” жана башка ырлардын аткаруучусу, таланттуу ырчы Баян Сыдыкова “Хайп-тайм” рубрикабыздын коногу. Суроолорубузга кызыктуу жоопторду алдык, окуп көрүңүз.

– Баян айым, кандайсыз? Стилиңизди бат-бат өзгөртүп турасыз. Стиль өзгөртүп атактуу болуу мүмкүн бекен?

– Жакшы, рахмат. Жок, мүмкүн эмес. 6 жылда 3-4 стиль котордум. Башында чачым узун болчу, каре кылып бир учун кызылга боёдум. Ойлонуп отуруп кийин Наргиз Закированы туурап ошондой стилде чыктым. Анын чачы жок да, мен чокума чач калтырып тегерегин кырдырып салдым, убактылуу татуировка тарттырдым. Кыргыз элине мындай өтпөйт экен.

– Бирок талкуу болду да?

– Ооба, сөз көтөрө албай кулап калган учурум да болду. Жеке кат аркылуу “шайтандын шапалагы” деп жазып жатышты. Баарын жүрөгүм менен өткөрөм да. Отуруп алып ыйлайм. Жолдошум башында жини келип жаткан. Азыр ал да, мен да сынды туура кабыл алганды акырындан үйрөнүп келатабыз. Бирок аябай жаман болом. Элдин сыны оор.

– Чачты өзгөрткөндө чын эле жашоо өзгөрөт бекен?

– Чачыма асылгандар көп, азыр деле “короздой болгон”, “кайненеңден, күйөөңдөн уялбайсыңбы” деп жазышат. Чачымды азыркыдай кылып өзгөрткөндө өзүмдү жаш сезип калдым. Чачка жараша кийинүү стилимди да өзгөрттүм. Өзүмө ишенип, күчтүү болуп калдым. Өзгөрдүм десем жаңылбайм.

– Келбетинизден эмнени өзгөрткөнүз?

– Оозума витамин куйдургам, бирок “ботекис” жасаткан эмесмин. Кашым, кирпичим жасалган. Калганы баары табигый.

– Эмнеңизди жасаткыңыз келет?

– Айтсам уят да. Мейли эми, жаза берчи, мен деле хайп болуп коёюн. Төшүмдү чоңойткум келет, бирок жолдошум каршы. Көзүмө сурма жасаткым келет.

– Маектерде “чыгармачылыгымды кайненем каржылайт” дейсиз. Азыр өзүңүздү өзүңүз каржылап калдыңызбы?

– Каржылай элекмин. Бирөө “албетте, келини акча таап жатса жакшы көрөт да” деп жазыптыр. 6 жыл болду ырдап баштаганыма, 6 жылдан бери каржылап келе жатышат. Кайненем бардык жерден колдойт. Ыйласам кошо ыйлап, оорусам кошо ооруган кайненем бар, бактым тоодой, Кудайга шүгүр. Мактасам, кошомат кыласың дей беришет. Болгонун болгондой эле айтып жатам.

– Атыңызды таанып, бирок ырларыңызды билбегендер бар экен...

ырчыны тааныткан бир эле ыр болот экен. Ошонун үстүнөн иштеп жүрөм, Кудай буюрса, чыгып калат деген үмүттөмүн.

– **Эмнеңиз менен мактана аласыз?**

– Үй жумуштарына да, чыгармачылыгыма да жетишип жатам. Жөнөкөймүн, бардык адамдар менен тил табыша алам. Өткөн жылы эч нерседен коркпой, Кудайга, кайненеме, жолдошума ишенип казак ырчысы Гүлмира Избасканова менен концерт бердим. Ошону менен мактанам. Концерттен акча тапкан жокмун, бирок чыгымдарын жапты. Гүлмирага кайненем менен жолдошум чөнтөгүнөн акча чыгарып беришти. Билеттердин жарымы эмнегедир мага кайтып келди. Бирок зал толтура. Булар кайдан кирди деп таң калдым. Отуруп алып ыйладым, эмгекти эмнеге баалашпайт деп. Көрсө, куу болуш керек экен.

– **Балалуу боло албай жүрүптүрсүздөр...**

– Бир уулубуз бар, 12ге чыкты. Менин ден соолугума байланыштуу балалуу боло албай жүрөбүз. Медицинага да, кыргызчылыкка да кайрылдык. Апам (ред.: кайненеси) “Бани, бул теманы жап. Кудайга шүгүр, балабыз бар. Аны эрте үйлөнтөбүз, анан анын балдарын багабыз” дейт. Ыйлап бүттүм мен. Жолдошум деле бир балабыз бар деп шүгүр кылат, мени сооротот. Ал эч нерсе дебегени менен, башкалар ар кандай сөздөрдү айтышат. Кудайдын жазганы экен. Мен деле элдей болуп 5 бала төрөгүм келет. Айла жок. Бул тууралуу бир маегимде айткам. Көптөр ар кандай билдирүү жазышты. Бир жаш кыз “кыз төрөп берейин, бир бөлмөлүү батир алып бербейсиңби” деп жазыптыр. Ал кайдан билет кыз болот экенин? Бул шылдыңдаганыбы же кандай, түшүнгөн жокмун.

– **Бала багып алуу тууралуу ой болгон эмес беле?**

– “Карын энеге (ред.: суррогатная мать) төрөтпөйлүбү” десем, жолдошум макул болгон жок.

– **Мырзалардын кыжырыңызга тийген сапаты кайсы?**

– Аялдары бар туруп тийишип, сөз айткандарды сыйлабайм.

– **Күйөөңүздүн бар экенин билип туруп тийишишеби?**

– Болот. Азыр мен “Баян күйөөсү жок "гулять" этип кетиптир” деген сөздөн аябай корком. Жолдошум азыр Орусияда иштеп жатат да. Антип хайп болбой эле коёюн. Жумуш боюнча жүргөнүмдү көрүп деле сөз кылгандар болушу мүмкүн да.

– **Бойдок кезде бир учурда эң көп канча жигит менен сүйлөшүп көрдүңүз эле?**

– Мен Ысык-Ата районунун Нурмамбет деген айылында жөнөкөй, орто жашаган үй-бүлөдө өскөм. Мени көп балдар, классташтар теңине алчу эмес. Эркек досторум бар болчу, бирок жигит күткөн эмесмин. Колунда бар болсоң карайт, жок болсоң карабайт эмеспи. Бирок мен классташ кыздардан биринчи, 1-курста турмушка чыктым. Мени теңине албаган кыздардан биринчи, болгондо да шаардык стоматолог балага чыктым. Табалабайм, тобо дейм. Андан кийин мамилелердин өзгөргөнүн байкай берсең болот.

– **Жашооңузда жасап көргөн эң чоң жиндилигиңиз?**

– Тамеки чегип көргөм. “Айылдагы кыздарды шаарга жиберсең болду” деп бекер айтылбайт экен. Шаарга студент болуп келгенде эжемдердин кыздарына кошулуп үйрөнгөм. “Мен чекпей эле коёюнчу” десем, “чеге бер, кийин таштап коёсуң” дешкен. Каяктан таштайсың, үйрөнүп алгам. Кийин эптеп таштадым. Ал эле эмес, мурдумду тештирип сөйкө тактыргам. Атам аны көрүп эси ооп карап, “биротоло буканыкындай кылып мурдундун ортосуна сөйкө тагып ал” деп урушкан. Аны менен 5-6 ай жүрдүм. Бир күнү сөйкө алмаштырсам, бир темири чоң экен. Башымды ылдый кылып уктапкалыптырмын, турсам канжалап жатам. Сөйкө жаздыкка илинип, мурдумдун эти сыртка чыгып калган.

– **Турмушка чыгыш үчүн сулуу болуу жетиштүүбү?**

– Жок, жан дүйнөнөр келишиши керек. Мен аябай жөнөкөй кыз болчумун. Ал кездеги сүрөтүмдү деле берем. Жолдошумдун жакшынакайын ушул жерден көргүлө. Жолдошум мүнөзүмө, жан дүйнөмө карап алган. Апасына “мен алган кызды менден өтүп сүйөсүз” дептир. Апам азыр “балам айтканын кылып берди, ыраазымын” дейт. Ушунча ыраазычылык алып жаткандан кийин мен да апамды сүйөм. Алтын эмес, бриллиант дейм.

С-4 №2 Статьи для анализа в малых группах

ИСЛАМ САТАРОВ: ФИЛИПП КИРКОРОВДОЙ ЖЫЛДЫЗДАРДЫН ИШЕНИМИНЕ КИРҮҮ ОҢОЙ БОЛГОН ЖОК

Ислам Сатаров дүйнөлүк шоу-бизнеске аралашып, белгилүү жылдыздардын ишенимине татып, ири иш-чараларды уюштуруп келет.

Sputnik редакциясында кесипкөй музыкант, продюсер, букинг-менеджер, ар кандай иш-чаралардын уюштуруучусу Ислам Сатаров маек курду. Биз протоколдук концерттердин уюштурулушу, өлкөдөгү концерттик залдардын абалы, деги эле кыргыз шоу-бизнеси тууралуу кенен сүйлөштүк.

— **Бизде маданият тармагы аз каржылангандыктан муну хобби катары көрүп, башка иштерге ооп кеткен таланттуу адистер көп. Сиздин ушул чөйрөгө келүүңүздүн негизги себебин билсек.**

— Кыргыз элинде Мыскал Өмүрканова, Рыспай Абдыкадыров, Болот Миңжылкыев өндүү таланттар абдан көп чыккан да. Кичинемде кыргыз радиосун укчумун. Кыргызстанга шоу-бизнес жаңы келип, өнүгүп баштаган учурда Динара Акулова, Айчүрөк Иманалиева жана Бек Борбиевди жанынан бир көрүүгө ашыгып, кандай адам экенин билүү мен үчүн абдан кызык эле. Алар концерттик костюмдарын кийип алып филармонияда же спорт сарайында элди күтүп отургандай сезилчү. Кыялданып, максатты туура койсоң кудай тилегинди берет экен. Менин ата-энем да музыка мугалими эле. Ал эми айтылуу Аксуубай Атабаев чоң таякем болот. Тайларымды тарткан окшойм. Мурда продюсер деген түшүнүк жок болчу да. Бул термин кыргыз шоу-бизнесинде жакынкы он жыл ичинде колдонула баштады. Продюсер — бул продукт иштеп чыгуучу деп түшүнсө болот. Кыргыз шоу-бизнесинде ырчынын кийимин тиктирип, ага ыр жаздырып, анан тойлорго ырдатып чыгарууну эле продюсердин иши деп түшүнүп алышты.

Бул кесипти тандап алуу менен элден өзгөчөлөнүп иш алып баруу үчүн аябай издендим. Жыйырма жылдык өмүрүмдү, эмгегимди арнап, окуп, изилдеп, тажрыйба топтодум. Төрт тыйын тапсам да башка мамлекеттерге барып жаңы адамдар менен таанышып, алардан жакшы нерсе үйрөнүүгө жумшадым. Негизи сүйүктүү ишинде талбай эмгектене берсең, акыбети кайтат экен.

— **Кичинененден эле оор турмушту көрүп, анан эл-жер көрүүнү максат кылып Өзбекстанга кетип калган жайыңыз бар экен...**

— Албетте, ийгиликке жетишкенден кийин кечээки турмушунду унутуп койгонго болбойт. Андай күндөрдү Шералы хандын чокоюндай эстей жүрүү керек дешет. Ата-энем жаш үйлөнүп, мени чоң атамдын карындашы "торолтуп берейин" деп алып, ошону менен бербей койгон экен. Атамдар анда шаарда студент. Алар деле жаштык кылса керек. Бирок ата-энемди сагынып, аябай көргүм келчү. Баласын туугандарыныкына калтырып, мигрант болуп кетип жаткан ата-энелерге такыр түшүнө албайм. Бул мен үчүн оор.

Мен деле кыйналып кулчулукта жүргөн жокмун, бирок алты жашка чейин такыр башка чөйрөдө жүрүп, андан кийин эле "биз сенин ата-энеңиз, мындай бол, андай кыл" деп баштаса бала үчүн түшүнүксүз жагдай жаралат экен. Эсимде ошол кезде аябай түнт элем. Эч ким менен ачылып сүйлөшчү эмесмин. Мугалимдердин мен тууралуу "бул бала эмнеге мындай, ыя" деп сүйлөшө бергени катуу тийчү. Агайларым "космонавт" деп эркелетип коюшчу. Себеби башка дүйнөдө

жүрө берчүмүн. Кийин "өзгөрүшүм керек" деп ойлоно баштадым. Мектептен музыка, геометрия, англис тили сабактарына кызыгып, жакшы окудум. Жашоодо пессимист эмес оптимистмин. Дайыма позитивдүү ойлоном. 1998-жылы Өзбекстандан соодагерлер келип биздикинде бир айдай жашап калышты. Анан алар мени "жүрү, барып шаарды көрүп келбейсиңби?" дегенде ата-энемдин уруксаты менен аларды ээрчип Ташкентке, андан ары Андижанга бардым. Үч күн өтпөй баягы кишилер камалып кетип, тааныбаган жерде жалгыз калдым. 16 жашта болчумун. Алардын тилин билбесең, эч кимди тааныбасаң бөтөн жерде кыйын экен. Ошентип өзбекче үйрөнүп, жалаң өзбектер менен сүйлөшүп жүрүп бир жылдан соң кыргызчаны унутуп, өзүмдү Айтматовдун чыгармасындагы маңкурттагы сезе баштадым. Башымда өзбектердин допусу. Ошондо "кой, мен кыргыз экенимди унутпашым керек" деген ой келди. Анан бир күнү эле Юлдуз Усманованын афишасын көрүп, "ии, Жылдыз Осмоналиеваны өзбектер Усманова дешет го" деп концертине кирүүгө аябай жанталаштым. Билети 120 миң сум экен. Менде кайдагы акча? Айланчыктап жүрсөм өздөрү чакырып, барабан ташытып кирип кеттим. Ошондо чыныгы шоу-бизнес эмне экенин көргөм. Стадиондогу 40 миң кишинин кол чабуусу мага арналгандай сезилип, ичим жалындап эргүү алгам. Анан "эмне үчүн бизде ушундай мыкты стадиондор жок?" деп да ойлоно баштадым. Ошону менен акырын жылып Ошко келип, бара-бара шоу-бизнеске аралашкам.

— Сиз ошол Андижанда жүргөндө диний окуу жайда да окуган экенсиз. Бул кийинки чыгармачылыгыңызга кандай таасир этти?

— Динчил адам бөлөк. Ал эми кудайга ишенүү деген такыр башка. Туура, менин жогорку диний билимим бар. Дин деген бул адамды айбандан бөлүп турган чек. Кудай жаныбарларга напсини гана берсе, бизге напси менен акылды кошо берген. Динди деле манипуляция катары пайдалангандар бар.

Андижанда жүргөндө аттестатсыз калбайын деген коркуу сезими менен ушул мектепке киргем. Ал жакта кадимкидей эле бардык сабактар өтүлчү, бир гана айырмачылыгы куран китебин окуганды үйрөттү. Куранды толук окуп чыккам. Аны диний китеп эмес, ааламдын Конституциясы катары кабыл алам. Негизи шоу-бизнес, саясат өңдүү диний өкүлдөрдүн арасында деле бийлик талашуу болот. Жөн эле динге фанат боло бербестен, жакшы түшүнүү керек. Динди толук кармап, жүрөгүң менен изилдеген аалым бол же көңүлүң сүйгөн кесипти аркалап, татынакай өз жолуң менен жашап өт. Дин — бул заманбап нерседен алыстап кетүү дегенди билдирбейт. Пайгамбарыбыз деле биздин доордо төрөлүп калса заманбап кийимдерди киймек деп ойлойм.

Мен дагы динге каршы эмес иштерди жасап жатам. Анткени ислам дининде улутундун маданиятын, каада-салтын билүү, ардактоо жана башка элдин да маданиятын сыйлоо керектиги айтылат.

2017-жылы диний ырларды ырдап дүйнөгө белгилүү болгон, Британиядагы Королдук академиянын профессору Сами Юсуфту алып келдим. Ошондо абдан чоң талкуу болду. Ага чейин Чубак ажы Жалиловго жана Абдышүкүр Нурматовго барсак, каршылыгын билдирген эмес. Динде ырга каршылык жок. Аны эч бир хадистен, Курандын аятынан да окуган эмесмин.

— Жакында эле Москвада өткөн "Орто Азия элдеринин достугу" иш-чарасын өткөрүүдө сиздин салымыңыз зор болду. Кандайча уюштуруп калдыңыз?

— 2019-жылы мага Самара Каримова кайрылып, Кремль сарайында концерт өткөрүүгө жардам сурап калды. Ага чейин бирөөлөр "сүйлөшүп берем" деп алдап кетишкен экен. Анан дароо эле макулдугумду берип, концертке режиссёр болдум. Мамлекеттик деңгээлдеги эл аралык иш-

чараларды өткөрүүдө Кремлдин администрациясы менен түз сүйлөшүп, программаларды талкуулаган учурлар болот. Жакшы тааныш болуп калганбыз.

Кийин Бишкектеги бир курулуш компаниясынын жетекчиси Чолпонбек Акматов чалып, максатын түшүндүрдү. Ошондон кийин даярдана баштадык. Бул концерттин уюштурулушунда жүздөгөн адамдын эмгеги бар. Жалгыз жасадым дегенге болбойт. Бирок долбоордун автору катары баштан-аяк уюштуруп бердим. Анан биздин мекендештерден айланса болот, пандемияга карабай келип колдоп беришти. "Орто Азия элдеринин достугу" деп атаганда алгач каршылык болду. Ошентип 40 күн дегенде долбоорго толук колдоо таптык. Макулдук алгандан кийин Кремль сарайындагы даярдык иштерин өткөрүү эт туурагычка түшүп калгандай эле сезим калтырды. Анткени кичине эле ката кетирсең, айып пул төлөйсүң.

Ага чейин Игорь Крутойдун 60 жылдык "Песни года" деген фестивалына конок катары чакырылып, отурсам кыргыз эжелер стадионду жууп жүрүшөт. Анан "мен го кыйратып койгонсуп мында отурам, бул апалар минтип жүрөт" деп ойлондум. Кийин кийимин тиктиртип "Шайыр апалар" тобун түздүм. Ошентип Москвадагы клининг тармагында иштеген апалар да Кремлдин сахнасында ырдашты.

Жеңишбек Жумакадыр, Айсулуу Тыныбекова чыкканда эл он мүнөттөн ашык тынбай кол чапты. Эми бул концертти Монакодо өткөрөлү деп турабыз. Монаконун ханзаадасынын уруксаты менен дүйнөлүк кечелер өтүүчү Грималь-ди форум холлун сүйлөштүк. Анан, кудаы буюрса, Казакстанда, Стамбулда жана 2023-жылы Лондондогу Royal Albert Hall залында өткөрүү планыбызда бар. Кыргызстандын деңгээлиндеги эл аралык "Эл достугу" сыйлыгын иш-чарага келген чет элдик меймандар биринчи жолу алышты.

Эми кыргызстандык таланттуу ырчылар Asko, Адилет Жумабеков өңдүү дүйнөлүк деңгээлдеги таланттарды чогултуп, Киркоров жана белгилүү продюсерлер менен биргеликте борбор азиялык лейбл түзөйүн деп жатам. Бул жакынкы 2-3 айдын ичинде ишке ашып калат.

— **Филипп Киркоров деп калдыңыз. Сиз россиялык жана европалык жылдыздар менен да жакшы мамиледе экенсиз. Алардын ишенимине кирүү деле оңой болбосо керек?**

— Албетте оңой эмес. Бирок алар деле биздей адам да. Кайсы бир иш-чара мыкты өтсө, аны ким уюштурганына кызыгып сураштырышат. Булар деле улам жаңы тааныш издеп, баарын нөлдөн баштап отургусу келбейт.

Бир ырчыга бир жылда эки иш-чара уюштуруп берсең, "жакшы" дейт. Үчтү уюштурсаң "абдан жакшы", төртүнчүсүндө "бул биздин досубуз" деп калат. Себеби анын аркасында акча жатат да. Жаңы жылга чейин Киркоров менен Алматы шаарында үч корпоративди уюштурдук. Ал мага ишенет. Мен Киркоровдун табитин жакшы билем. Аларга уюштуруу иштери боюнча баарын түшүндүрүп бердим. Абдан жогорку деңгээлде даярданып, тосуп алгандан баштап концерт өткөрүүгө чейин сонун болду. Өзүбүз маани бербегенибиз менен Кыргызстан абдан сонун өлкө. Чет элдик жылдыздар акчадан мурун биздин жаратылышты көрүп, ырдап, эс алып кетүүгө кызыгышат. Бирок инфраструктура начар болгону көйгөй жаратат. Туристтерге жол боюнан жакшы кофейня таба албайсың, жолдор начар. Бирок алар биздин маданиятыбызга, оймо-чиймебизге кызыгышат. Бул жакка келип кеткен жылдыздар Супараны жакшы көрүп, "куурдагын ала келбейсиңби?" деп сагынышат.

— **Си-Цзиньпин менен да кол алышкан сүрөтүңүздү көрдүк эле.**

— Ооба, ал Кыргызстандагы эл аралык деңгээлдеги протоколдук иш-чараны уюштурууда түшкөн сүрөт эле. Си-Цзиньпинди тосуп алууда баары жакшы болду. Иш-чара аяктап калганда катчысы келип, "мунун баарын ким уюштурган?" деп сурады. Анан мени "сиз ортого туруп турунуз, азыр келип учурашат" деди. Кол алышуу кезинде ал кишиден ажыдаардыкындай энергияны сездим. Экөөбүз тең көзүбүз көрүнбөй калгыча аябай жылмайып түшүптүрбүз. Ошол

даярдоо иштерине укмуш изденип, Кытайды изилдеп, аз жерден кытайча сүйлөп кала жаздагам. Анткени дүйнөдө бардык жагынан жетишкен өлкөнүн лидерин таң калтыруу оңойго турган жок.

5. «Аялдарга карата зомбулук боюнча гендердик сезимтал материалдарды даярдоо эрежелери» сессиясына таратма материалдар:

С-5 №1 Жалпы чек-лист.

Эң негизги принцип - зыян келтирбе!!!

Жабырлануучу кандай сүрөттөлгөн?

Агрессордун/зордукчунун/өлтүрүүчүнүн аракеттери кандай сүрөттөлгөн?

Бийликтин үнү канчалык күчтүү чагылдырылган?

Макалада зордук-зомбулуктун системалуу мүнөзү тууралуу маалымат барбы же жалгыз окуя катары сүрөттөлгөнбү?

Макалада ушундай көйгөйү бар аялдарга жардам бере турган борборлордун байланыштары барбы?

Эгерде материал баяндагандан баштартууга мүмкүн болбогон үрөй учурларды жана деталдарды камтылган болсо, анда окурманга бул тууралуу эскерте турган дисклеймер коюу керек. Себеби бул деталдар адамды өзүнүн, балким, окшош, азаптуу эскерүүлөрүнө кайтарып, ал үчүн травмалуу болушу мүмкүн. Ошондуктан окурманга мындай триггерленген мазмунду окугусу келсе окуганга, окугусу келбесе окубай эле койгонго тандоо берилиши керек.

Дисклеймерлердин мисалдары: *Материалда триггерлер камтылышы мүмкүн - кырдаалдардын баяндальшы, мүмкүн болгон сүрөттөр психологиялык травмалардын кайталануусуна алып келиши.*

Абайлагыла. Макалада аялдардын өлтүрүлүшүнүн чоо-жайы кенен баяндалган.

Положительные и отрицательные фреймы в текстах о фемциде

Каждый фрейм отражает одну основную мысль текста или его фрагмента. Чаще всего встречаются отрицательные фреймы, которые могут натолкнуть читателя на мысль об оправданности убийства

ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ ФРЕЙМЫ	ОТРИЦАТЕЛЬНЫЕ ФРЕЙМЫ
Гендерный характер проблемы (<10)	Голос власти (>200)
Маркировка фемцида (<10)	Индивидуализация (>200)
Позитивное изображение жертвы (<10)	Обвинение жертвы (57)
Очеловечивание жертвы (<10)	Нет документирования истории насилия (43)
Информация о помощи в борьбе с насилием (<10)	Социальная стигма (>20)
	Дефектная система уголовного правосудия (14)

С-5 №2\1 ЧАКАН ТОПТОРДО ТАЛДОО ҮЧҮН МАКАЛАЛАР.

ЭМИЛ ЭСЕНАЛИЕВ, АКТЁР, ТАМАШОУЧУ: "ДЭҢ-ДЭҢ" ДЕП АЙТА БЕРИП БУЛ СӨЗДӨН ӨЗҮМ ИРЕНЖИП БАШТАДЫМ"

Маек башында порталдын журналисти Эмил мырзага: «Калк арасында сиздин лакап атыңыз мезгил-мезгили менен алмашып турат. Азыр «Дэң-дэң» болуп калдыңыз окшойт?» деген суроо салды.

-Ооба, көпчүлүгү «Чала спорттик», «Дэң-дэң» деп калышты. Бирок ал тамаша менен мен коомдогу болуп жаткан, биздин маданиятыбызга туура келбеген нерсени юмор кылып көрсөтөйүн дедим. Эл тамаша катары туура кабыл алып, көпчүлүгү «дэң-дэң» сөзүн мода кылып алышты. Бирок модага айлантып алуунун кажети жок. Дайыма «дэң дэң» деп айта берип өзүм иренжип баштадым бул сөздөн. Демек, бара бара коомчулук да бул сөздөн тажап, унутулуп калат. Бирок калк арасында мага *"жааштарга туура эмес кылыктарды үйрөтүп жатасың"* дегендер да бар. Акылы бар киши видеолорумда мен кылган нерселерди кайталабайт.

– Сиздин чыгармачылыгыңызга ата-энеңиздин көз карашы кандай?

-Атам «жумуштагы кесиптештерим «дэң-дэң» балаң кандай жүрөт" дешет, ал эмнеси?» деп сурайт. Мен дагы билбейм деп коём.

– Эмил, сен эмоционалдуу адамсың. Үйдө казан-аяк кагышканда жубайыңа кол көтөргөндөй көрүнөсүң.

-Жок. Бирок колунан катуу кармап, силкип койгон учурлар болгон. Ал эми аялга кол көтөрүүгө өздөрү жеткирет. Мисалы, жолдошу, балдары бар, бирок башка менен жүргөн аялзатын көргөндө менин деле ургум бар. Айткан кебиңди укпаса, түшүнбөсө уруш керек. Андайларды урбаганда эмне?

– Айрым тамашаңыздын тарбиялык маанисин көрбөйм. Мындай видеолорду таратуунун максаты эмне? Эл арасында атыңызды өчүрбөстүн амалыбы?

-Эл арасында атымды өчүрбөстүн амалы.

Видеолорунда сөгүнүп-сагынып жатса, эмне үчүн анын роликтери элита болуп эсептелет? Мен ошону «мамбет» варианттагы видео деп ойлойм.

– 2015-жылы «ыр жаздырып жатам, ырчы болом» дегенсиң. Арадан 2 жылдан ашуун убакыт өттү, чоң сахнага ырдап чыгууга эмне тоскоол болуп жатат?

-Жаздырган ырларым бар, бирок элге алып чыга элекмин. Мен тигиндей ыр өтүмдүү болуп жатыптыр, ошондой ыр аткарайын дебейм. Жан дүйнөмө жаккан ырларды гана аткарып коём. Голливуд тасмасына тартылгандан көрө, жергиликтүү радиодон ырым жаңырып турса ошол мага бакыт. Тамада болгонума байланыштуу тойго ылайыктуу ыр жаздырайын деп жатам.

– Жубайыңызды окутпай койгондо ата-энеси кандай көз карашта болду?

– Кайнатам менен кайненем кызынын жашоосуна кийлигишпейт. Менин ата-энем да үй-бүлөлүк жашоомо аралашпайт. Мактагандай болбоюн, жубайым токтоо, дээринде бар адам. Кээде ачуум келип сүйлөнүп, кыйкырып калганда мени менен ажылдашып айтышпайт, урушчаак эмес.

– Кайнатаңыз чыгармачыл адам. Сиздин чыгармачылыгыңызга көз карашы кандай? Кандай сындарды, кеңештерди айтат?

–Кайнатам (ред.: актёр Марат Козукеев) менен чыгармачылыгым тууралуу кеп кылбайбыз. Бирок Саматтын (ред.: Эркинбеков) концертинде «*таланттуусуң, бирок чыгармачылыгыңды олуттуу деңгээлге көтөрүшүң керек*» деген пикирин айткан. Менин деле улуу инсандардан сабак алсам, жаңы деңгээлге көтөрүлсөм деген кыялым бар.

– Жубайыңыздын актрисалык билими барбы?

Жогорку окуу жайда окуп жаткан, бирок турмушка чыгып, балалуу болгондон кийин окуусун аяктай албай калды. Анын үстүнө бир үйдө бир артист болуш керек. Үйлөнүүдөн мурда «окубайсың, иштебейсиң» деген шарттар коюлган. Эгер макул болбосо баш кошпойт элек.

С-5 №2\2 ЧАКАН ТОПТОРДО ТАЛДОО ҮЧҮН МАКАЛАЛАР.

Зари: «ЖОЛДОШУМ ӨЗҮМДҮН МАКУЛДУГУМ МЕНЕН АЛА КАЧТЫ»

Кыргызда келин келгенден баштап анын ар бир кылган эмгегине, сыйына абышка-кемпирлер “этегинден жалга, ыймандуу, кайрымдуу бол, бактылуу бол, көп жаша” деп бир катар баталарын берип келишет эмеспи. Мындай баталарды учурда ырчы Зари дагы өз дарегине кабыл алууда. Себеби Зари жакында гана турмуш жолуна аттанып, келин статусуна ээ болду.

– Кандайсың, Зари, алгач куш бооңор бек болсун деп куттуктап алалы. Турмушка чыгыптырсың...

– Ооба, рахмат.

– Турмуш деген театрда келиндин образын жараткан кандай экен?

– Жакшы эле окшойт (күлүп). Колумдан келишинче аракет жасап, келиндик кызматымды аткарып жүрөм. Көпчүлүк убактыбыз конок тосуу менен өтүп жатат. Негизи, турмушка чыгып, үй-бүлө куруу деген жашоодогу эң эле олуттуу кадамдардын бири эмеспи. Мындай кадамга барып жатып, алдыда боло турган турмуштун ачуу-таттуусу тууралуу да ойлоно жүрүш керек экендигин эстен чыгарган жокмун. Буюрса, баары жайында болот. Азырынча бул образга көнүшүп жатам дебейимби. Мурда курбуларым менен эс алууларга барганды жактырсам, азыр кечке жолдошум келет, ал келгенче тамак даярдашым керек, эртеңкиге кийимдерин үтүктөшүм керек деп ойлоп калдым. Үй-бүлөнүн түйшүгү аялзатына башкача ырахат тартуулайт экен, көрсө. Мен турмушка жаңы эле чыкпадымбы, андыктан жеке өмүрүмдүн кызыктары эми гана башталды.

– Жаңы үй-бүлө, кайын журтка көнүп калдыңбы?

– Көнүп баратам. Үйлөнгөнүбүзгө мына эки айга жакын убакыт болду. Алгачкы күндөрү турмушка чыкканымды унутуп калып, кечке маал кайра-кайра саатты карап, бир саамга “эртэрээк үйгө барыш керек, кеч барсам апам урушат” деген ойго батып кыйналып, өзүмчө эле шашылып алганым болду. Ананчы, тегерегиндегилердин баары эле чоочун адамдар болсо, кызыктай болот экенсиң.

— **Жаңы келген кезде мурда жакшы жасаган тамагыңды да жөндүү бышыра албай сүрдөп каласың дешет**

– Жок, мен көп деле сүрдөгөн жокмун, чынында. Бирок табиятымдан уялчаактыгым бар, уялып эле жүрөм. Тамак жагынан жакшы эле болсом керек, жолдошум менен кайындарым “аябай даамдуу болуптур” деп мактап калышат. Калган үй жумуштарын орундуу аткарып жатсам керек деп ойлойм. – **Эми көпчүлүктү күттүргөн суроо.**

Ырчы Заринин өмүрлүк жолдошу болууга жетишкен мырза ким?

– Жолдошумдун аты Тимур. 35 жашта. Менден 12 жашка улуу. Жолдошундун улуу болгону жакшы экен, акыл-насаатын айтып дегендей. Эң негизгиси, кеп жаш айырмачылыкта эмес, түгөйүң сени түшүнүп турса, ортодо ысык сүйүү болсо, ошол бакыт. 4 бир туугандын экинчиси, уулдардын кичүүсү. Маалыматтык технологиялар боюнча өзүнүн жеке компаниясы бар. Кичи мекени – Аксы районунун Кербен шаары. Бирок көп жылдардан бери үй-бүлөсү менен Бишкекте жашашат. Ата-энебиз пенсиядагы кишилер. Менин билбегендеримди үйрөтүп, акыл айтып, алкап отурушат. – **Тагдыр жолу эки жашты кайдан табыштырды?**

– Тимур экөөбүздүн таанышып калышыбызга досторубуз себепкер болушту. Үстүбүздөгү жылы курбу, достор менен 13-январда эски жаңы жылды тосуу үчүн шаардагы кафелердин бирине барганбыз. Ошол жерден тааныштырышкан. Чынын айтканда, бир көргөндө эле экөөбүз тең бири-бирибизди жактырып калдык окшойт. Ошондон кийин кыз-жигит болуп жүрүп, апрелдин 29унда ала качуу жолу менен баш коштук (күлүп).

– **Ала качуу?**

– Ооба. Айта кетүү керек, өзүмдүн уруксатым менен ала качты. Эгер мен макул болбогонумда Тимур мындай ишке бармак эмес. Биз сүйлөшүп жүргөн күндөрү “*сени ала качып кетем*” деп айта берчү. А мен тамаша катары эле кабыл алып, “*ала каччы, кана*” деп кайра өзүн шылдыңдап, тамашага салып коёр элем. Ошентсе да башыңа түшкөндө аябай жаман болуп, ыйлайт экенсиң, айласыздан. Эч тааныбаган эле жат жерге кирип келсең, апалар жоолугун алып чыгып башыңа сала башташат. Эмне болуп жатат деп түшүнүп, көзүңдү ачып-жумгуча башыңа ак жоолукту салып, отургузуп коюшат экен. Өзүм көп жылдар бою чет өлкөдө жашап келгендиктен, ала качуу менен келин алуудагы кыргыздын салттары аябай эле кызык көрүндү. Үй-бүлө курууда кандай салт кабыл алынса, калың төлөөдөн тарта баарын эле аткарып жатабыз. Кудай буюрса, август айында орозо бүтөрү менен заманбап тоюбузду өткөрөбүз деп турабыз.

– **Буга апам, бир туугандарың кандай карашты?**

– Ала качуу деген эми ар кимге эле жага бербесе керек. Апам да алгач укканда кичине ачууланып, жини келиптир. Акыры “*эки жаш бирин-бири жактырса, бактылуу жашап кетишсе болду*” деп

батасын берди. Негизи, апам Тимурду мурун эле тааныштыргам. “*Интеллигент, тарбиялуу, жакшы жигит экен*” деп оң баа берген.

– **Кайындарың салт жагына кандай экен?**

– Ал жактан жаңы үй-бүлөм аябай эле заманбап, маданияттуу десем болот. Ошондуктан кадимкидей эле шаардык жашоо. Азырынча жумушка чыкканга же достор менен жолугуп, шаар аралап келгенге убакыт да, шарт да жок. Анткени, жогоруда айтып кеткендей, коноктордон кол бошобойт. Бирок аптасына бир жолу жолдошум экөөбүз киного же атайын эс алуучу жайларга барып кайтабыз. – **Түшүнүктүү. Жоолукту бекем байланып, конок күтүүдөн бошобой жүргөн экенсиң да. Мындан ары чыгармачылык жагы кантет?**

– Жоолукту дайыма эле салынып жүрөм. Жоолуктарым өзүнчө эле коллекция болуп калды. Ал эми чыгармачылыкты болсо, менимче, мындан ары деле өз нугунда алып кетем го. – **Жолдошуң бул жаатта эмне дейт?**

– Ал чыгармачылыгыма каршы эмес. Болгону, өткөндө ушул темада сүйлөшүп жатып “*балалуу болгонубузда кыйналбайсыңбы?*” деп суроо берди. Эми аны көрө жатарбыз.

Буюрганы боло берет да. – **Зари, турмуш жолуна аттанган жашоондун жооптуу мезгилинде күйөрмандарың үчүн убактыңды бөлүп, кызыктуу маек куруп бергениң үчүн чоң рахмат. Түгөйүң менен бактылуу бол.**

– Рахмат. Айтканыңыз келсин.

Кыз тапкан үй көрктүү. Кыргыздагы жеңелер институтунун мааниси

14:00 15.05.2021 (Жаңыртылды: 14:27 14.12.2021)

Өз дүйнө таанымына ылайык салт-санаасы, нарк-насили, жашоо образы калыптанган кыргызда кыз өстүрүү кымбат иш эле дейт колумнист Шаакан Токтогул. Кезектеги баяны да дал ушул кыз баланын тарбиясына арналмакчы.

Кыргызда дүйнөгө жаралып келгиче кыз болсо экен деп самалып күтүлбөгөн. Анткени жоокерчилик заманда жерди коргойт, элди коргойт деп эркек заты, эрдин башы барктуу болор эле да. Агартып уул тапканы барктуу үй болсо, кызартып кыз тапкан үй көрктүү үй эле. Табиятынан кыска сүйлөп, ороң-бараң келген эркектер кыздуу болгондо сыпайы тартып, катуу айтпай, орой сүйлөбөй калышкан. Эл арасында "кызыгыңа кыз өстүр" дешип, кыз тапкан өмүр, кыз баккан өмүр ары машакаттуу, ары кызыктуу өмүр экенин айтышчу.

Кыз тапкан үй көрктүү үй

Ыңаалап кыз жарыкка келген күндөн баштап секелек болор кезине деп, чач өргөнүнө деп, селки болоруна деп, бирөөгө бүлө болоруна деп тапкан-ташыганын камдашчу, кызарган жиптен кымбат буюмга дейре кыз балага арнашчу. Баш кийиминен тарта бут кийимине чейин асыл жибек, торкодон, бачайыдан, тубардан, ага сайма сайып, күмүштөн топчу жасатып, шуру бастырып, тумар тактырып, бир чети көздөн сактаганга, бир чети көркөмдөп таптаганга кадыресе камылга көрүшчү. Каадалуу аялзатынын асем буюмдары, көрктүү кийимдери ошол кыз кезинен башталган. Мончок бастырылган үкү топу кыз төрөлгөндө эле энеси тарабынан камдалып баштаган. Кийимдерине күмүш топчу, көз мончок, суу мончоктор кадалган. Жашына карай шөкөттүү баш кийимдер кийгизилген. Ал эми атайы зер буюмдар чач өрүлгөндөн кийин тагылып баштаган.

Кыздын жаш курагы

- Ымыркай – жаңы төрөлгөндөн 2,5-3 жашка чейин
- Кыз бала, элгенчи – 3-5 жаш
- Беш көкүл – 5-9 жаш
- Топучан кыз – 9-12
- Секелек кыз – 12-15
- Селки – бойго жеткен кыз

Кыздын сымбатына камылга

Ал кийим-кече, асыл буюмдар сырткы оокаты эмеспи, ал эми жаш наристенин чыны Асылзаада болуп өсүшүнө изги тилектен тарта илгери иштер арбын эле да. Алгач эле мүчө башы түз болсун деп бешикке кынаптап бөлөп, артык эт албасын үчүн тамакты бапестеп берип, аста басып, акырын сүйлөгөнгө тарбиялашкан. Кыз баланын чырайлуу болушу үчүн күмүш идиштен суу беришкендигин улуулардан угуп калганыбыз бар. Атайы чач өрүү салты бар. Чачын өрдүрүп алып берүү үчүн жандык союп эл чогултушкан.

Иса Ахунбаев атындагы КГМАнын улук окутуучусу, этнограф Нурида Касымбекованын айтымында, кыз тарбиясында негизги аракеттер анын сымбаттуу,

адептүү, ыйбаалуу болушуна кам көрүү. Изилдөөсү тууралуу сураганыбызда төмөнкүчө жооп берди:

"Этнографиялык изилдөөдө үкү топунун маанисине көңүл бурдук. Натыйжада шумдуктуудай жыйынтыкка ээ болдук. Абдан кооздолуп, шуру мончоктор бастырылган, төбөсүнө үкү тагылган чай чыныдай эле болгон бул баш кийим кооз болгону менен ыңгайсыздыгынан улам кыргыз кызына канча жаштан баштап жана эмне үчүн кийгизилгенин билүү кызык болду.

Талаа изилдөөлөрүнөн улам үкү топу кыз бала 8-9 жашка чыкканда, аны кыз балага атайы бир ырым жасалып кийгизгенин билдик. Көрсө, кыргызда кыз бала төрөлгөндөн баштап эле энеси камданып, кымбат кийимдерди, зер буюмдарды, ошону менен катар өтө кооз үкү топу даярдачу экен. Элгенчиден өтүп топучан кыз болоюн деп, тактап айтканда, сегизден тогузга карап калганда нарктуу байбичелерди чакырып, ырымын жасап кырк өрүм чач өрүп, учун ак учук менен учуктап, башына ушул үкү топуну жакшы тилектер менен кийгизишкен. Албетте, ыңгайсыз баш кийим олдоксон кыймылдаса эле кыздын башынан түшүп калат. Ошондуктан кийгизип жатканда "топунду башыңдан түшүрбө" деп дайындашкан. Кыз болсо аны баштан түшүрбөөгө тырышып, акырын отуруп-турганга, майда арыштап, койкоюп түз басканга, башты тик кармаганга, оргу-баргы эмес ийкемдүү кыймылдаганга аракет жасаган.

Ошентип булчундардын эске тутуусунун негизинде, кыз баланын көзгө толумдуу көрүнүшү, сонун илбериңки кыймыл-аракети калыптанып, мүчө башынын түз болушу шартталган.

Кыргыз энелери бала тарбиясында жаагын жанып эле "мындай бол, андай бол" деп сөздүн баркын кетире берген эмес. Анын үстүнө бала тарбиясында сөздөн көбүрөөк аракет таасир этерин билип, ушундай нускалуу ыкмада тарбиялашкан.

Кыздын көзү кызылда

Кыз баланын кийими артыкча шөкөттүүлүгү менен айырмаланып, жаш курактык жана каадалык кийимдер да болгон. Алсак, кыздардын баш кийимдери, жогоруда биз санап кеткен үкү топудан сырткары кундуз тебетей, топу, шөкүлө ж.б. Беш көкүл болгонго чейин топу, чачы өрүлгөн соң үкү топу, секелек болгондон тарта кундуз тебетей, үкүлүү тебетей, селки жашында кыз шөкүлө кийген. Кыз шөкүлө тууралуу талаш пикирлер да жок эмес. Айрым изилдөөчүлөр шөкүлөнү кыз бала турмушка узап жатканда гана кийген дешет. Ал эми туштүк жергесинде чоңойгон акын Бүбайша Арстанбекова эжебиздин айтымында, шөкүлөнүн үч түрү болуп, бири ошол келин болордо кийген шөкүлө. Андан башка селки шөкүлө, кыз шөкүлөлөр бар экендигин, аларды өзү кийгендигин баяндайт. Жыл

мезгилдерине жараша баш кийим, сырт кийимдер өзгөрүп турган. Кемсел, бешмант, күрмө сындуу сырт кийимдер да жаш өзгөчөлүгүнө ылайык жашыл, кызыл түстө, кыжымыдан, тукабадан, баркыттан жасалып кийилген. Бойго жеткенге чейин саймалуу өтүк, бойго жеткенден тарта өкчөлүү өтүк кийишкен.

Кыргыз кызы болуу кымбат

Кыз менен тегирменди үйдө тарт дешип, кыздын тарбиясын энеси, жеңеси кынаптап бергенге, үй оокаты менен кошо "кыз кишинин кыялы жибектей жумшак болот" дешип кыял жоругунун калыптанышына, барга-жокко байымдуу болгон сабырынын түптөлүшүнө кам көрүлүп, кези келгенде кебелбеген келин болууга тарбиялашкан. Ошону менен катар кыздуу үйдө кыл жатпайт деп аны мизилдеген тазалыкка үндөгөн. Жакшы кыз жакадагы кундуз дешип, кыздын сырткы келбети менен катар ички жан дүйнөсү да жаркырашына кам көрүшкөн. Салттуу билимди карманган апалардын айтымында, жеңелер институту жүрүм-турумунан тарта гигиеналык маселелерге чейин тарбиялап, кыз баланы бышырган, кер маралдай керилген селки кылган чоң мектеп болгон.

Кыздын кырк чачы улуу

Кыздын кырк чачы улуу дешип өз үйүндө атасынын төрүндө тамактын жакшысын жегизип, кийимдин нарктуусун кийгизип барктап, тотудай тарантып, куштай таптап чоңойтушкан. Кыргыз кызы болуу бир жагынан аздек мамилени, экинчи жагынан чоң жоопкерчиликти шарттаган. Кызды кагып-силкпей, катуу айтпай, кир кийим кийгизбей, кир идиштен жегизбей таптап багып, өз кадырын билип, өзүн сыйлай алган, өзгө кадырына да жетип, өзгөнү да сыйлай билген асылзаадалыкты калыптандырышкан. Диний түшүнүктөрдөгү же башка бир дүйнө таанымдардагы кыз кишилерге болгон мамилелерден айырмаланып кыргыз элинде кызга сый жогору болгон.

Жыйынтык сөз

Кыз тарбиялоо, жогоруда айткандай, абдан кылдаттыкты талап кылган. Кызды барктап, таптап, сыйлап, эркелетип, ошол эле убакта акырын айтып бек таштап, нарк жолу менен, ырым-жырым менен, салт жолу менен, керек болсо кийим-кече, кооздук менен дагы тарбиялашкан. Ошол улуу жолду улантып, кызды кыздай кылып өстүрүүгө далалат сизден да, бизден да болууга тийиш.

Юрист: мыйзам боюнча күкүк энелерден да алимент өндүрүлөт

08:29 09.03.2022

Укуктук талдоочу карыган ата-энесин бакпай койгондордон, ооруп жаткан жубайын же жолдошун бакпай таштап кеткендерден да алимент өндүрүлөрүн эскертти.

БИШКЕК, 9-мар. — Sputnik. Мыйзам боюнча Кыргызстанда балдарын таштап кеткен энелерден да алимент өндүрүлөт. Бул тууралуу Соода-өнөр жай палатасынын Эл аралык бейтарап сотунун арбитра, укуктук талдоочу Калыгул Салиев Sputnik Кыргызстан агенттигине берген маегинде билдирди.

Ал карыган ата-энесин бакпай койгондордон, ооруп жаткан жубайын же жолдошун бакпай таштап кеткендерден да алимент өндүрүлөрүн эскертти.

Салиев сот тарабынан алимент чегерилип, бирок аны төлөбөй койгондорго кандай чара көрүлөрүн тизмектеп берген.

"Бир баланы бакпай койгону үчүн жалпы кирешенин төрттөн бир бөлүгүн, эки балага үчтөн бир өлчөмүндө, ал эми 3 же андан көп балага 50 пайызы өндүрүлөт. 2020-жылы мыйзамга өзгөртүү киргизилген. Анда бир балага эң аз эмгек акыдан кем эмес каралган. Эң аз эмгек акы деген — 1 854 сом. Демек, бул суммадан кемибеш керек. Эгерде эки бала болсо бир жарым эмгек акыдан (2 781) кем эмес, ал эми 3 же андан көп балага эң аз эмгек акыдан эки өлчөм (3 708) төлөй турганы жазылган. Жоопкерчилик боюнча эгер атасы же апасы алимент төлөбөй койсо, Жоруктар кодексинде баладан атайын эле баш тартты деген берене бар, ошол боюнча жоопкерчиликке тартылат", — деди Салиев.

Кыргызстанда аялдар эркектерге караганда 8 жылга көбүрөөк жашайт

09:47 08.03.2022

Жаш курагы 40тан ашкандан кийин аялдар басымдуулук кыла баштайт.

БИШКЕК, 8-мар. — Sputnik. Өлкөдө аялдар менен эркектердин саны дээрлик бирдей, бирок аялдар 8 жылга көбүрөөк жашашат. Бул тууралуу Улуттук статистика комитети билдирди.

Үстүбүздөгү жылдын 1-январына карата Кыргызстанда 6,8 миллион адам жашаса, анын 50,4 пайызы аялдар.

Жыл сайын кыздарга караганда уул балдар бир аз көбүрөөк төрөлөт (100 кызга 105 эркек бала туура келет). Бирок жаш курагы 40тан ашкандан кийин аялдар басымдуулук кыла баштайт. Ал эми 80 жаштан ашкан аялдардын саны эркектерден дээрлик эки эсеге жогору. 2020-жылы аялдардын жашоо узактыгы орто эсеп менен 76 жашты, эркектердики 68 жашты түзгөн.

Статистикага ылайык, Кыргызстанда аялдар орто эсеп менен үч же андан көп, ал эми айылдарда төрт же андан көп бала төрөйт.

Статком: аялдар эркектерге караганда 5 475 сомго азыраак киреше табат

09:06 10.03.2022

Орточо статистика боюнча аялдар айына 16 524 сом, эркектер 21 999 сом киреше табат.

БИШКЕК, 10-мар. — Sputnik. 2021-жылдагы анализ боюнча Кыргызстанда аялдар эркектерге караганда орто эсеп менен 5 475 сомго азыраак киреше тапты. Бул тууралуу Улуттук статистика комитети билдирди.

Орточо статистика боюнча Кыргызстанда аялдар айына 16 524 сом, эркектер 21 999 сом киреше табат. Эгер муну пайыздык көрсөткүч менен эсептей турган болсо 24,9 пайызга аз. Деген менен региондордогу көрсөткүчтөр ар башка, Нарын облусунда аялдардын маянасы 7,3 пайызга гана төмөн. Ал эми Талас облусунда эркектерге караганда 47,6 пайызга азыраак киреше көрүшөт.

Мындан сырткары, балдар кыздарга караганда эртерээк кесипке ээ болору аныкталган. Себеби алардын көпчүлүгү 9-классты бүтүп эле колледждерге тапшырат. Кесиптик окуу жайларда балдар 69 пайызды, ошол эле учурда жогорку окуу жайларда кыздар 52 пайызды түзөт.

Билим берүү тармагында окугандардын 86 пайызы кыздар, ал эми техникалык илим боюнча билим алгандардын 69 пайызы балдар.

6. «Гендердик мүнөздөгү редакциялык саясат» сессиясына таратма материалдар:

С-6 №1 Гендердик этика кодекси жана макулдашуу.

Кодекс:

<https://mediasabak.org/media/library/2022/04/08/7964d72d61d444f8a976a3777b4781f1.pdf>

Макулдашуу:

<https://mediasabak.org/media/library/2021/12/08/ca5dbdb663ef4942bdd5b54f3943fbad.pdf>

7. «Дата-журналистика жана гендер» сессиясына таратма материалдар:

С-7 №1 Чакан топтордо иштөө үчүн графиктер

8. «Аудиториянын жаңылык керектөөлөрүнүн универсалдуу модели» сессиясына таратма материалдар:

С-8 №1 Заголовки статей

**Кыргызстанда эркектер бала багуу боюнча
өргүүгө дээрлик чыгышпайт**

**Парламент дагы гендердик квотаны аткара
алган жок**

**Коронавирус пандемиясы аялдардын
жүгүн көбөйттү**

**Кыргызстанда боюнда бүткөн өспүрүмдөрдүн
саны өсүүдө**

**Республиканын аймактарындагы аялдар
контрацептивдерди сатып ала алышпайт**

Пост-тест:

ЭМГЕК, СОЦИАЛДЫК КАМСЫЗДОО ЖАНА МИГРАЦИЯ МИНИСТРЛИГИ

Журналистика факультеттеринин окутуучулары үчүн гендердик сезимтал журналистика боюнча тренинг

Жыйынтыктоочу тест

1. Атыңыз жана фамилияңыз:

2. Гендер – бул (туура варианты белгилеңиз):

- а) ар башка жыныстагы адамдардын ээ болгон, социалдык жактан бекемделген жүрүм-туруму; турмуштун бардык чөйрөлөрүндө: саясатта, экономикада, укукта, идеологияда жана маданиятта, билим берүүдө жана илимде эркектер менен аялдардын ортосундагы мамилелердин социалдык аспектиси
- б) ушул мезгилде ушул коом үчүн эркектер менен аялдардын ортосундагы айырмачылыктары жөнүндө туруктуу түшүнүктөр
- в) эркек жана аял жыныстагы адамдардын мыйзамдарда каралган укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашыруу үчүн бирдей шарттарды түзүүгө багытталган укуктук, уюштуруучулук, экономикалык ж.б. тутуму

3. Адамдардын тубаса анатомиялык, биологиялык жана физиологиялык өзгөчөлүктөрү, анын негизинде алар эркек же аял деп аныкталганы - бул:

- а) гендердик ролдор
- б) жыныс
- в) гендер

4. Дискриминация/басмырлоо деген эмне?

- а) бул адам укуктарын чектөөгө алып келүүчү кандай болбосун бөлүштүрүү, чектөө, өзгөчө же артыкчылык берүү
- б) жалпыга малымдоо каражаттары, билим берүү, маданият аркылуу гендердик стереотиптерди кайрадан жаратуу
- в) бул адамга карата шектенүү/жаман ойдо болуу

5. Гендердик стереотиптер – бул:

- а) Белгилүү бир убакыттын ичинде белгилүү бир коом үчүн эркектер менен аялдардын ортосундагы айырмачылыктар жөнүндөгү идеялардын туруктуулугу
- б) Аялдар менен эркектердин мыйзамда бекитилген ар кандай милдеттери
- в) Эки вариант тең туура
- г) Туура жооп берилген эмес

6. Төмөнкүлөрдүн кайсынысы гендердик стереотип ЭМЕС?

- а) Эркектер-күчтүү жыныс, алар эч качан оорубайт
- б) Кыргызстандын Парламенти эркек жүздүү
- в) Энеси гана балдар үчүн кам көрүүгө тийиш

7. Сунушталган сүйлөмдөрдөн сексисттик мүнөздөгү сүйлөмдү тандагыла:

- а) Алсыз, ыйлаба! Сен- баласын да, келечектеги жигитсин
- б) Программист болуш – бул аялдын иши эмес
- в) Эки сүйлөм тең сексисттик эмес
- г) Эки сүйлөм тең сексисттик

8. Аялдарга карата дискриминациянын бардык түрлөрүн жок кылуу боюнча БУУнун Конвенциясы:

- а) Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган эмес
- б) Кыргыз Республикасы тарабынан ратификацияланган
- в) Эскертме менен ратификацияланган

9. Гендердик сезимтал журналистика -бул:

- а) Бул бардык нерседе эркектер аялдардан жогору экенин көрсөтүүгө багытталган медиа контентти түзүү практикасы
- б) Бул медиа-контентти гендердик мүнөздөгү жана зыяндуу стереотиптерди бекемдебестен, аялдар менен эркектерди калыстык менен чагылдыргандай кылып түзүү практикасы
- в) Бул аялдардын саясаттагы өкүлчүлүгүн чагылдыруу

10. Журналисттик материалдардагы “ачык кийинип алган”, “агрессорду таштап кеткен жок”, “көргөн да” деген сөз айкаштары жабырлануучу күнөөлүү экенин көрсөтүп турат. Бул ... деп аталат

- а) Бодишейминг
- б) Виктимблейминг
- в) Слатшейминг

11. Кайсы макаланын аталышы гендердик сезимтал журналистиканын стандарттарына жооп бербейт?

- а) Ала качуудан жабыркагандар. Ала качуу боюнча сегиз резонанстуу окуя
- б) Айжаркын турмушка чыгаары менен үй-бүлөлүк зордук-зомбулукка кабылган
- в) Ур-токмокко алынган, бирок сынган эмес. Айгүл агрессор күйөөсүнөн кантип кутулду
- г) Баары

12. Кайсы макаланын аталышы агрессорду актайт?

- а) «Таанышууга эрким жетпеди, качырып кеттим». Сүйүп калганы үчүн ала качууга барган жети эркек кишинин окуялары
- б) «Кызганычтан акылдан тайдым». Аялын ур-токмокко алган эркек киши бир жылга шарттуу кесилди
- в) «Ал мага өзү ойноп сүйлөдү». Кошунасын зордуктаган эркек киши 10 жылга эркинен ажыратылды
- г) Баары

13. Кайсы макаланын аталышында «виктимблейминг» бар экенин аныктаңыз:

- а) Уурдалган (ала качуу) кыз Айкөкүл болочок күйөө бала менен дос экени белгилүү болду
- б) Светлана зордукталган учурда кыска юбкачан жана абдан мас абалда болгон
- в) Айгерим күйөөсү тараптан болгон зомбулугунан улам милицияга кайрылган
- г) Баардыгы

14. Фемицид – бул:

- а) Согуштук аракеттер учурунда аялдардын өлтүрүлүшү

б) Аялдарды жек көрүү, гендердик басмырлоо жана/же гендердик зомбулуктун натыйжасында мамлекеттин макулдугу менен, адатта, эркек тарабынан жасалган аялдарды өлтүрүү

в) Радикалдуу феминисттерди өлтүрүү

г) Бардык варианттар

15. Кыргызстанда көбүнчө аялдарды өлтүрүшөт ...

а) бейтааныш эркектер

б) интимдик өнөктөштөр (күйөөсү, чогуу жашаган эркек)

в) тааныш кесиптештер, кошуналар, достор

16. Кыргызстанда көбүнчө аялдар зордукталат ...

а) түнкүсүн көчөдө

б) унаада

в) жабырлануучунун үйүндө

17. Зордук-зомбулук тууралуу материалдарды иллюстрациялоо үчүн кайсы сүрөттөрдү колдонууга болбойт?

а) Жабырлануучунун бети көгөргөн жана шишиген сүрөттөр

б) Кылмыш болгон жерден кан менен сүрөттөр

в) Агрессор жабырлануучуга асылган образдуу/сахнаштырылган сүрөттөр

г) Жогоруда айтылгандардын баары

Жоопторуңуз үчүн рахмат!

Иш-чара “ДаткаЙым – Гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү” долбоорунун колдоосу менен өткөрүлүүдө. Долбоор “Социалдык технологиялар агенттиги” коомдук уюму жана “Данило Долчи” чыгармачыл өнүктүрүү борбору (Италия) тарабынан Европа Союзунун каржылык колдоосу менен ишке ашырылууда.

Проект финансируется
Европейским Союзом

